

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno

**Srovnávací vězeňství, postavení české vězeňské
služby mezi evropskými vězeňskými systémy.**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí diplomové práce
PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Vypracovala
Tereza Burešová

Brno 2011

prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Srovnávací vězeňství, postavení české vězeňské služby mezi evropskými vězeňskými systémy zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 26. dubna 2011

.....
Podpis

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své rodině a příteli za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Tereza Burešová

Obsah práce	4
Úvod	5
1. Pohled do historie českého vězeňství	7
1.1. Historický vývoj vězeňství v českých zemích do roku 1945	7
1.2. České vězeňství 1918 – 1945	9
1.3. České vězeňství 1945 – 1948	10
1.4. České vězeňství 1948 – 1989	13
2. Současné české vězeňství	20
2.1. Stav listopadu 1989	20
2.2. Evropská vězeňská pravidla	23
2.3. Organizace vězeňství v ČR	38
3. Evropské vězeňství	41
3.1. Polsko	41
3.2. Rusko	43
3.3. Ukrajina	45
3.4. Západní Evropa	46
3.5. Historie Evropského vězeňství	47
3.6. Současný stav Evropského vězeňství	48
Závěr	50
Resumé	53
Summary	54
Literatura a prameny	55
Příloha č. 1	

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila problematiku českého vězeňství mezi evropskými vězeňskými systémy. Toto téma je mi svou podstatou blízké, neboť bych si v oblasti vězeňství přála pracovat.

Postavení našeho vězeňství v rámci trestní politiky a státních opatření na ochranu společnosti odpovídalo v minulosti situaci, která byla podmíněna sociálně-politickým a ekonomickým systémem v Československu. Zásadní změny, které od listopadu 1989 v naší společnosti probíhají, se proto plně dotýkají i resortu vězeňství. Růst sociálních a morálních problémů ve spojitosti s otázkami veřejného pořádku a lidských hodnot a častý konflikt mezi zájmy společnosti a právy jednotlivce vedly k novému hodnocení úlohy, kterou sehraává uvěznění. Jde současně o pojem zbavení svobody jako nástroje společenského přinucení, a o funkci systému vězeňských ústavů jako součástí škály sociálních služeb. Přístup k vězeňskému režimu resp. zacházení s vězni se změnil rozhodujícím způsobem, přešlo se od systémů, které měly za cíl specifické ovlivňování postojů a chování vězňů, k modelům založeným na podporování rozvoje společenských schopností a osobnostních zdrojů zvyšujících úspěšnost společenské reintegrace. Celkově, i když s přihlédnutím k charakteru a k vážnosti deliktu, se projevuje tendence přecházet od trestů spojených se zbavením svobody k nevězeňským řešením a ke kratším trestům. Tato nová orientace podstatně snížila počet vězňů. Nicméně vězněných osob je stále velké množství, což vyplývá ze stoupající kriminality a vede to i k nejistotě obyvatelstva, kterou mají rozptýlit státní úřady. Vyplývají z toho vážné problémy při provozu velkých věznic a s tím spojená nejistota při řešení činnosti vězeňského režimu, materiálních a morálních norem platných ve vězeňských ústavech, problémem jsou účinnost a profesionální i osobní aspirace pracovníků ve vězeňství.

Cílem nově budovaného vězeňského systému je zajistit takové fungování tohoto systému, aby byla zajištěna ochrana společnosti před kriminalitou. Nový vězeňský systém přitom musí plně respektovat zásady Evropských vězeňských pravidel, kterým věnovala Rada Evropy velkou pozornost a navrhla mnohá řešení a doporučení. Právě na základě těchto pravidel byl definován účel trestu a odnětí svobody a taktéž stanoven, tolik kritizovaný, požadavek humanizace jeho výkonu.

Cílem a pojetím této práce je pokus o určitou analýzu a syntézu aktuálního přehledu organizace vězeňské správy, stejně jako aktualizace vývoje a souhrnu poznatků a problémů, které se převážně vyskytují na úseku vězeňství a zároveň srovnání českého vězeňství s některými s evropských věznic.

1. Pohled do historie českého vězeňství

1.1. Historický vývoj vězeňství v českých zemích do roku 1945

Zhruba do konce 16. století nelze hovořit o vězeňství jako o právní instituci. Trestání pachatelů kriminálních deliktů sledovalo především odplatu, často mělo i mrzačící charakter. Jednalo se i o určitou prevenci, a to na úrovni zastrašování. Trest odnětí svobody byl zprvu záležitostí okrajovou, vězení například v otrokářské společnosti sloužila většinou k výkonu trestu smrti hladem. Později se vězení používala ke střežení zadržených osob, známo bylo i vězení pro dlužníky. Rovněž za feudalismu plnil trest odnětí svobody mezi ostatními tresty druhořadou úlohu. Svobodný občan byl trestán především peněžitým trestem a trest odnětí svobody byl aplikován teprve tehdy, když tento trest nezaplatil. Nad poddanými měl soudní moc majitel panství a ten trestal smrtí, bitím nebo mrzačením těla a trest vězení byl výjimečný¹.

Význam výkonu trestu odnětí svobody stoupá se vznikem a rozvojem námezdní práce, kdy se vězňůvých osob využívá jako levné pracovní síly. Měla charakter donucovací, byly to tzv. pracovní domy. Zpočátku sloužily pro nezaopatřené děti a pro osoby společensky nepohodlné, jako byli tuláci, žebráci, prostitutky, lidé duševně nemocní, apod. Postupně byli do těchto domů umísťováni i pachatelé trestných činů. Typické pro vězeňské zařízení té doby bylo to, že vězňové v nich žili společně, bez ohledu na pohlaví, věk, druh trestné činnosti nebo stupeň narušenosti. Takové vězeňské zařízení pak bylo významným zdrojem kriminální a mravní náklady.

Ještě v polovině 19. století podléhá větší část věznic, právě tak jako soudy samy, vrchnostem. Teprve zestátnění úřadů provedené v padesátých letech 19. století vedlo také k zestátnění věznic a tím byla dána možnost k reformám.

Rozhodnutím ze dne 16. 10. 1865² bylo vězeňství podřízeno výhradně ministerstvu spravedlnosti.

---

¹ Mezník, a kol., Základy penologie. MU Brno 1995, str. 8-9.

² Nařízení ministerstva státního a ministerstva práv ze dne 25.10. 1865 č. 109 ř.z.

Rakouský trestní zákon z roku 1852³ rozeznával trest vězení (za přečiny a přestupky) a trest smrti oběšením a trest žaláře (za zločiny). Trest vězení se vykonával ve věznicích okresních soudů. Zákon rozlišoval vězení prvního a druhého stupně, označované jako tuhé. Toto vězení se zpříšňovalo posty, prací a samovazbou. Trvalo od 24 hodin do 6 měsíců. Trest žaláře se vykonával ve věznicích krajských, či zemských soudů. Žalář se také dělil na žaláře prvního a druhého stupně. Žalář druhého stupně tzv. těžký žalář se vykonával se železy na nohou a v samovazbě. Rozlišoval se doživotní a dočasný žalář od 6 měsíců do 20 roků. V samostatných trestnicích se vykonával pouze trest žaláře vyšší než jeden rok. V této době mělo Rakousko 28 samostatných trestnic, a to 22 pro muže a 6 pro ženy. V Čechách a na Moravě byly čtyři trestnice mužské (v Praze, Plzni, Kartouzích a Mírov) a jedna ženská (v Řepích u Prahy). V těchto trestnicích však panoval stále „feudální režim“, chyběla dostatečná strava, zdravotní zabezpečení a hygiena⁴ Správu věznic vykonávali tzv. vrchní zástupci podle svých obvodů. Řízení mužských zařízení prováděl vždy ředitel, vrchní dozorcí, dozorcí a výpomocní dozorcí, někde byla i vojenská stráž. Řízení ženských ústavů obstarávaly ženské řeholní řády.

Ve vlastním výkonu trestu se diferencovali trestanci do tříd označovaných jako disciplinární, u mužů do tří tak, že v 1. a 2. třídě směli být nejdéle tři roky. Trestanci, které dnes označujeme jako recidivisty (tehdy označováni jako trestanci zpětní), byli trestáni prodloužením pobytu v 1. třídě na celou polovinu trestu. Vzorně se chovajícím trestancům mohl být oproti tomu pobyt v 1. a 2. třídě zkrácen. Rozdělení do jednotlivých tříd bylo patrné i zevně, podle barvy nákrčníku trestance. Rozdělení mělo ten význam, že trestanci vyšších tříd požívali větších výhod (odměny, častější korespondenci, častější návštěvy atd.). Velmi široká byla i paleta disciplinárního práva od důtky, přes odnětí požitků a výhod, až po půst o chlebu a vodě, spoutání, tvrdé lože, samovazbu, temnou komoru nebo zařazení do nižší disciplinární třídy.

Vzdělávání bylo povinné pro trestance, kteří neměli elementární vzdělání,

---

³ Zákon č.117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích.

⁴ Vlček, E., Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. MU Brno 1993, str. 32

pokud nepřekročili určitý věk (muži 35 let, ženy 30 let). Stravování bylo v této době zajišťováno ve vlastní režii, pro nemocné platila zvláštní norma. Trestanci byli povinni pracovat. Výtěžek práce vězňů připadal státu. K pobídce trestanců se jim však připisovala určitá částka, penzum, jejíž výše se řídila jednak disciplinární třídou, ve které byl trestanec zařazen, jednak také dosaženou zručností trestance. Polovinu tohoto nadvýdělku směl trestanec využít na svou vlastní přilepšenou, k podpoře rodiny, ke koupi knih, apod. Druhá polovina nadvýdělku se trestanci vydala až při ukončení trestu. Velmi zajímavým prvkem vězeňství té doby bylo, že politickým vězňům byly přiznávány některé další výhody: zejména mohli nosit vlastní oděv a nemuseli pracovat. Z českých věznic byla pro výkon trestu tohoto druhu trestanců určena pouze trestnice Plzeň. Již v roce 1889 byla v trestnici pražské a mariborské zřízena zvláštní oddělení pro „trestance mladistvé“, do kterých byli dodáváni vězni, jejich trest činil nejméně jeden rok (nebo pokud stačilo místo, nejméně 6 měsíců) a končil se před dovršením 21. roku, od roku 1891, 24. roku vězně.

Podle ustáleného zvyku promíjel se „milostí panovníkovou“ zbytek trestu každoročně řadě trestanců, kteří odpykali aspoň dvě třetiny trestu, vzorně se chovali a byli schopni se na svobodě uživit nebo měli dostatečnou podporu.

1.2. České vězeňství 1918-1945

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 bylo vězeňství ve velmi zbědovaném stavu. Za první světové války se věznice a trestnice nijak neopravovaly, takže budovy a zařízení byly značně sešlé a nevyhovovaly namnoze ani nejnútnejším bezpečnostním požadavkům. Vězeňská kázeň byla válkou a převratem velmi těžce otřesena a bylo patrné, že stará mechanická drezúra v nových poměrech stačit nebude. Za pozornost stojí i fakt, že k tomu všemu přistoupil i poválečný všeobecný vzrůst zločinnosti se všemi důsledky. Za takových poměrů bylo uspořádání vězeňských poměrů úkolem složitým a nesnadným. V první řadě bylo nutno odeslat cizí vězně a vězeňské zaměstnance do jejich příslušných států, zejména Polska, Maďarska, Rumunska, Rakouska a Jugoslávie⁵.

---

⁵ Hájek, S., Současné problémy a reforma českého vězeňství. Československá kriminalistika, č.4/1992 str. 349 – 351.

Československá republika převzala základní trestně-právní normy z rakousko-uherského zákonodárství. V Čechách a na Moravě tak platil trestní zákoník z roku 1852 a trestní řád z roku 1873⁶, na Slovensku, vzhledem k právnímu dualismu, platilo právo uherské. K zásadní modifikaci uvedených norem v období předmnichovské republiky nedošlo.

Správa věznic spadala do resortu ministerstva spravedlnosti. V roce 1921 vypracovalo ministerstvo nové, moderní návrhy trestních předpisů. Návrh vycházel z tehdejších vědeckých poznatků o tom, že proti zločinu je třeba bojovat nikoli zastrašováním a krutostí výkonu trestu, ale i prostředky preventivními a snahou pachatele polepšit, nebo jej alespoň učinit pro společnost „neškodným“. Osnova zákona obsahovala i podrobnosti o výkonu trestu. Návrh byl založen na progresivním Irském systému a vycházel i z toho, že účinnost trestu závisí především na účelnosti zařízení, v němž se trest vykonává. Řízení vězeňství se kromě orgánů státní moci měli účastnit i laikové. Kromě ústavů pro vlastní výkon trestu se navrhovalo i zřízení tzv., zabezpečovacích ústavů, které měly zajistit ochranu společnosti před nebezpečnými osobami a zabránit jim v páchání další trestné činnosti. Tyto ústavy měly tvořit donucovací pracovny, ústavy pro choré vězně a tzv. převychovatelny, určené pro zločince již dříve trestané, před nimiž měla být společnost chráněna i v době, kdy nebyli ve výkonu trestu. Navrhovaný nový trestní zákon však nebyl schválen a základní právní normy rakousko-uherského zákonodárství byly převzaty i po osvobození Československa v roce 1945 a platily (s určitými úpravami) až do 31. 7. 1950. V období nacistické okupace bylo na území protektorátu Čech a Morava veškeré vězeňství podřízeno německé státní správě, většinou pod dozorem gestapa, z čehož plyne i tragédie, kterou tu po sobě nelegální okupační vězeňství zanechalo.

1.3. České vězeňství 1945 – 1948

Osvobození Československa a obnovení československé státní suverenity na celém území bylo spojeno s plným obnovením demokratických práv a svobod občanů.

---

⁶ Zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích. Zákon č. 119/1873 ř.z., trestní řád.

Vězeňství bylo opět řízeno ministerstvem spravedlnosti a to na základě dekretu prezidenta republiky č. 112/1945 a vznikl uniformovaný Sbor vězeňské stráže na základě prezidentského dekretu č. 94/1945.I v osvobozeném Československu, ale nadále platil modifikovaný právní systém rakousko-uherského zákonodárství až do 31. 7. 1950. Vězeňská zařízení v roce 1945 tvořily trestní ústavy, polepšovny, krajské a okrasní soudní věznice. V ústavech se vykonávaly tresty delší než jeden rok. Soudní věznice zajišťovaly jednak vazby osob obviněných z trestných činů a přečinů, jednak výkon kratších trestů odnětí svobody. Polepšovny byly určeny pro mladistvé (odsouzené do 20, výjimečně do 21 let věku s trestem delším jak šest měsíců).

Výkonem trestu odnětí svobody se sledovalo potrestání pachatelů za spáchané trestné činy a izolací od společnosti se jim mělo zabránit, aby narušovali proces upevňování lidově demokratického státu. Trest odnětí svobody se dělil na žalář a vězení. Trest žaláře měl pak dva stupně, a to žalář a těžký žalář. V žaláři byl pohyb trestance značně omezen, v těžkém žaláři nesměl vězeň rozmlouvat s nikým, kromě vězeňského personálu. Oba stupně žaláře byly ukládány buď na doživotí, anebo na dobu od šesti měsíců do dvaceti let. Tyto tresty mohly být zaostřovány dalšími opatřeními, jako bylo uložení půstu, tvrdé lože, umístění do samovazby a uzavření o samotě v temné komoře.

Trest vězení mohl být ukládán za spáchané přečiny a přestupky, rovněž měl dva stupně - vězení a tuhé vězení. Tento trest se ukládal zpravidla v rozmezí od 24 hodin do 6 měsíců. Rovněž trest vězení mohl být zostřen podobným způsobem jako trest žaláře.

Obnova hospodářského života po válce si mimo jiné vyžádala také aktivní účast vězňených osob. Jednalo se například o odstraňování válečných trosek, o opravy a stavby veřejných budov, ale i o práce v zemědělství a lesnictví. Dekretem prezidenta republiky z října 1945 byly pro tyto účely zřízeny zvláštní nucené pracovní oddíly. Vězňové zde pracovali zadarmo, odměna sjednaná za vykonanou práci připadala státu. Přitom byli povinni pracovat nejméně 8 hodin denně a podle potřeby i ve volné dny.

Výkon trestu v trestních ústavech byl v podrobnostech upraven domácím řádem. Odsouzení se zařazovali do 3 disciplinárních tříd, z nichž nejvýhodnější byla

třetí třída. Při nástupu do výkonu trestu se prováděla určitá diferenciacce a podle ní se vězňové zařazovali do první nebo druhé třídy. Vycházelo se jednak z toho, zda se jednalo o osobu již dříve trestanou, jednak z pozorování chování a povahových vlastností odsouzeného. Z nižší do vyšší třídy mohl být odsouzený zařazen nejdříve po uplynutí dvou měsíců výkonu trestu. V případě porušení stanoveného pořádku a kázně se přeřadil do třídy nižší.

Byla zavedena pracovní povinnost 8 hodin denně s výjimkou nedělí. Nárok na mzdu odsouzení neměli, za práci dostávali pouze odměnu ve výši 5 až 15 haléřů za hodinu. Výše odměny závisela na disciplinární třídě. Z této odměny mohl vězeň použít pro svoji osobní potřebu pouze polovinu (na nákup potravin, kuřiva, hygienických potřeb, knih, apod. nebo k odeslání rodině). Druhá polovina se ukládala a vyplácela při propuštění z výkonu trestu. Odsouzení neměli nemocenské pojištění a nevztahovalo se na ně důchodové pojištění. Možnost korespondence byla omezena v rozsahu jednou za 14 dnů až jednou za 6 týdnů (opět podle disciplinární třídy). V ústavech se provádělo vyúčtování k doplnění všeobecného vzdělání a vězni byli povinni se jej zúčastňovat. Pravidelnou součástí vězeňského života byly římsko -katolické bohoslužby a odsouzeného mohl zprostit povinnosti účasti na nich pouze ředitel ústavu.

K zajištění kázně a pořádku sloužila řada disciplinárních trestů v rozmezí od domluvy (soukromé nebo v přítomnosti jiných vězňů), až po sesazení do nižší disciplinární třídy. Právo ukládat tyto tresty měl jen ředitel ústavu. Proti vězňům mohlo být dále použito pout, popruhů nebo svěrací kazajky, pokud se chovali násilně, pokoušeli se o útěk nebo ohrožovali sebe nebo jiné osoby. Jedinou odměnou v tomto vězeňském systému bylo přeřazení do vyšší disciplinární třídy. Trestanci měli právo podávat si stížnosti a žádosti, a to ústně přímo řediteli ústavu. Pokud se však zjistilo, že si vězeň stěžoval neoprávněně, nebo že pomlouval a urážel úřední osoby nebo spoluvězně, byl disciplinárně potrestán⁷.

Osoby ve vyšetřovací vazbě byly zpravidla umíst'ovány v samovazbě. Mohly používat občanský oděv i vlastní ložní prádlo a na vlastní náklady si mohly opatřovat

---

⁷ Novotný, O., O trestu a vězeňství. Academia Praha, 1969, str. 186 – 190.

civilní stravu. Osobám mladším 20 let nebylo povoleno ve vazbě kouřit. Používání psacích a kreslicích potřeb a četba knih byla možná jen se souhlasem vyšetřujícího soudce. Pokud obvinění během vazby procovali, náležela jim stejná odměna jako odsouzeným, přičemž pro sebe mohli použít pouze polovinu odměny a z druhé poloviny se hradily náklady vazby. Celkové zaměření výkonu trestu v této době mělo spíše represivní charakter a výchovná úloha trestu ještě nebyla příliš sledovaná. Výchovně do určité míry působila již samotná přísná organizace života odsouzených a jejich pracovní zařazení.

Účinnost pracovní výchovy však byla snižována tehdy uplatňovaným systémem odměňování za vykonanou práci. Za důležitou výchovnou činnost se ještě považuje činnost duchovního.

Zajímavým prvkem byl pohovor, který každý odsouzený absolvoval měsíc před propuštěním s funkcionáři ústavu. Při tomto pohovoru mu byly vysvětleny různé otázky spojené s jeho přechodem do civilního života a odsouzený sám hovořil o svých plánech do budoucna. Na jeho propuštění byl zároveň upozorněn národní výbor v místě bydliště se sdělením, jakou pomoc by měl propuštěnému odsouzenému poskytnout - tedy jakýsi zárodek postpenitenciární péče.

Vrchní dozor nad trestními ústavy a soudními věznicemi mělo ministerstvo spravedlnosti, občanskou kontrolou byli pověřeni poslanci Národního shromáždění. Vedle vězeňských zařízení, spravovaných ministerstvem spravedlnosti, byly na území republiky rovněž věznice spadající do pravomoci ministerstva vnitra a ministerstva národní obrany. V těchto věznicích se umisťovaly zadržené osoby, na něž byla uvalena policejní vazba, osoby bez bytu a prostředků (do doby, než se jim toto podařilo zajistit u příslušných orgánů) a osoby právoplatně odsouzené v trestním řízení správním⁸.

1.4. České vězeňství 1948 – 1989

Společensko-politické změny, ke kterým došlo v roce 1948, měly pochopitelně vliv i na naše vězeňství. Vězeňství se stalo jednou z represivních složek

---

⁸ Novotný, O., O trestu a vězeňství. Academia Praha, 1969, str. 209 - 215

státní moci. Stejně jako ve všech socialistických státech se trestně právní represe neustále zostřovala a byla zneužívána k posílení vládnoucího režimu, zvláště proti politickým vězňům. Zákon č.319/1948 Sb., o zlidovělém soudnictví položil základ „socialistického“ vývoje soudnictví a vězeňství⁹. Vězeňství také neminuly deformace související z prací Státní bezpečnosti. Provádělo tvrdou represí a izolaci třídních nepřátel a převýchovu ostatních vězňů. Základní práva občanů byla upravena v nové ústavě (Ústava 9. května). Ve vztahu k oblasti vězeňství ústava stanovila, za jakých okolností může být občan stíhán, zatčen a vzat do vazby. Ústava také stanovila, že zadržený občan musí být nejpozději do 48 hodin buď propuštěn, nebo odevzdán soudu či jinému úřadu, kterému podle povahy věci přísluší vést další řízení. Dochází i k zásadním změnám v oblasti trestní politiky. V říjnu 1948 je vydán zákon na ochranu lidově demokratické republiky¹⁰, který nahradil zákon na ochranu republiky z roku 1923. Tento zákon začal rychle plnit věznice lidmi „narušujícími vývoj nového zřízení“. Ještě v témže měsíci je vydán zákon číslo 247/1948 Sb., o táborech nucené práce. Do těchto táborů byly zařazovány osoby, které se vyhýbaly práci, nebo které ohrožovaly výstavbu lidově demokratického zřízení a hospodářský život a dále osoby odsouzené podle zákona na ochranu republiky. O zařazení do tábora a o době trvání pobytu v něm rozhodovala tříčlenná komise jmenovaná krajským národním výborem.

Již v průběhu roku 1948 se začaly připravovat nové předpisy, které měly upravit výkon vazby a trestu. V únoru 1948 je vydán nový domácí řád pro okresní soudní věznice. Tento řád, mimo jiné, stanovil povinnost osob ve vyšetřovací vazbě pracovat. Kouřit mohly jenom tehdy, jestliže byly starší 18 let, a to pouze v mírném rozsahu tak, aby kouřením nebyli obtěžováni spoluvězni. Odsouzení, kteří vykonávali trest odnětí svobody v těchto soudních věznicích, nesměli kouřit vůbec. Výjimky byly povoleny jen jako odměna za mimořádný pracovní výkon a v takovém případě směl vězeň kouřit o pracovní přestávce. Oproti minulému období byl jen nepatrně redukován rejstřík kázeňských trestů. Byla zrušena vazba v temnici, ale nadále přetrvávají tresty převzaté ještě z Rakouska – Uherska, jako byl půst o vodě a chlebu nebo tvrdé lože. Ve věznicích mohly být ponechány i děti uvězněných rodičů, a to až do ukončeného devátého měsíce věku.

---

⁹ Vanuch, P., Základy nápravně výchovné činnosti. SNP Praha, 1987, str. 40.

¹⁰ Zákon č. 231/1948 Sb., zákon na ochranu lidově demokratické republiky.

S platností od 1. srpna 1950 vychází nový trestní zákon a trestní řád¹¹. Tím konečně došlo ke zrušení starých trestněprávních norem. Tyto nové zákony přinesly změny v nazírání na účel trestu, na rozřídění trestných činů a trestů, na výkon vazby i trestu odnětí svobody. Trestní zákon odstranil dosavadní rozlišování trestných činů na zločiny, přečiny a přestupky. Místo dosavadních trestů na svobodě (tj. vězení, tuhé vězení, žalář, těžký žalář), zavedl jako hlavní trest na svobodě, trest odnětí svobody. Výkon tohoto trestu měl také sledovat již i nápravu pachatele a měl vytvořit předpoklady pro to, aby se odsouzený mohl vrátit po skončení trestu do společnosti jako její platný člen. V souladu s novým trestním zákonem a trestním řádem bylo nutné upravit práva a povinnosti vězňů v nových vězeňských řádech.

Byly zavedeny celkem 4 výhodnostní skupiny. V rámci těchto skupin byla diferencována například povolená úprava vlasů a vousů, četnost korespondence, návštěv, možnost četby knih a časopisů apod. Tak například v první skupině, (nejpřísnější), musel být odsouzený muž ostříhán dohola, odesílat a přijímat dopisy mohl pouze jednou za dva měsíce, návštěvy mohl přijímat jednou za dva měsíce na dobu pouze 20 minut. V rámci kázeňských trestů přetrvávají i takové tresty, jako je tvrdé lože dvakrát v týdnu (nejdéle na dobu 6 týdnů) nebo snížení stravy o polovinu (nejdéle na měsíc). Vězňům mohly být za vzorné chování a plnění pracovních povinností uděleny i odměny (od pochvaly, až po přeřazení do vyšší hodnostní skupiny). Mezi možnými odměnami figuruje i povolení kouřit.

V průběhu roku se u jednotlivých oddílů Sboru vězeňské stráže zavádějí funkce tzv. osvětových instruktorů, kteří provádějí tzv. „mravně politickou výchovu“ vězňů. Z knihoven jsou odstraňovány knihy zaměřené proti SSSR a proti boji dělnické třídy za socialismus. Vyřazují se i detektivky, apod. a knihovny se doplňují marxistickou literaturou. K 1. květnu 1950 je vydán příkaz k vyřazení všech modlitebních knížek a k odstranění křížů a jiných církevních symbolů. Kostely a kaple, pokud ve vězeňských zařízeních existovaly, se přeměňují na tělocvičny a přednáškové sály.

---

¹¹ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon. Zákon č. 87/1950 Sb., trestní řád.

Důležitým prostředkem převýchovy odsouzených se postupně stává produktivní práce. Při zařazování vězňů do práce se vycházelo ze zásady, že každý občan je povinen pracovat podle svých schopností. Postupně se vytvářejí pracovní útvary, kam je zařazena většina odsouzených. Je zakázána práce pro soukromé osoby a vězňové se zaměstnávají v důležitých klíčových odvětvích průmyslu. Zájem vězňů o práci byl zvyšován systémem různých výhod za pracovní výkon a za dobré chování. Výhody byly odstupňovány tak, aby každý vězeň měl zájem o překračování normy. Tak například kouření se povolovalo maximálně v rozsahu 3 cigarety denně, pokud vězeň pracoval uvnitř ústavu a 6 cigaret, pokud pracoval mimo ústav. Při podstatném překročení normy mohl vězeň za odměnu vykouřit denně 6 až 12 cigaret. Naopak, při neplnění norem, následovaly kázeňské tresty, jako například samovazba po zaměstnání, zákaz potravinových balíčků, snížení dávek stravy, apod. Nelze hovořit o nějaké pracovní výchově, která by působila na nápravu vězňů. Ti pracovali především proto, aby se vyhnuli různým omezením a získali největší možné výhody.

Dělení odsouzených do 4 výhodnostních skupin přispívalo i k tehdy uplatňovanému třídnímu přístupu k výkonu trestu. Při prvním zařazení do příslušné skupiny zejména rozhodoval třídní původ vězně a spáchaný trestný čin. Při dalším zařazení do vyšší nebo nižší skupiny se přihlíželo k pracovnímu úsilí, k postoji odsouzeného ke školení a výchově a ke stupni nápravy.

Nové trestní zákony z roku 1950 pochopitelně vycházely z tehdejší společensko-politické situace. Chránily proto především politické a hospodářské zřízení lidově demokratické republiky proti jejímu vnějšmu i vnitřnímu nepříteli. K takové ochraně mělo přispívat i zařazení některých vězňů po odpykání trestu odnětí svobody do tábora nucených prací. Do takového tábora mohla být zařazena osoba, která trestným činem projevila nepřátelství k lidově demokratickému zřízení a během výkonu trestu neprokázala svou práci a svým chováním polepšení, které by opravňovalo k přesvědčení, že již nadále povede řádný život pracujícího člověka. O zařazení do tábora nucených prací rozhodovala na návrh prokurátora komise zřízená u krajského soudu. Zařazení bylo možné na dobu tří měsíců až dvou let. Rozhodnutí o tom, zda čin byl spáchán z „nepřátelství“, bylo věcí subjektivní úvahy soudu. Prodloužení soudem vyměřeného trestu, který fakticky bylo umístění do tábora nucených prací, pak už bylo

věcí pouhé komise. Přitom odvolání proti rozhodnutí komise nemělo odkladný účinek a zákon ani nestanovil, kdo by případné odvolání projednával.

V roce 1952 bylo vězeňství řízeno ze dvou center. Zhruba dvě třetiny trestných ústavů, věznic a pracovních táborů spravovalo ministerstvo spravedlnosti a jednu třetinu ministerstvo národní bezpečnosti. Rozhodnutím politického sekretariátu ÚV KSČ se k 1. 9. 1952 vězeňství sloučilo v jeden celek, a to v rámci ministerstva národní bezpečnosti. Jako ústřední orgán vězeňství byla zřízena správa zařízení MNB. Dosavadní názvy vězeňských zařízení se zrušily a stanovily se názvy nové – útvary nápravných zařízení. S účinností od 1. 4. 1953 je vydán Řád nápravných zařízení, který se však příliš nelišil od Vězeňského řádu vydaného ministerstvem spravedlnosti, který platil do té doby. Přetrvávají 4 klasifikační skupiny a kritéria zařazování do nich (tj. třídní původ odsouzeného a povaha trestného činu).

Podle povahy trestného činu se vězni dělili v zásadě na dvě skupiny - na státně bezpečnostní (odsouzení státními soudy a mimořádnými lidovými soudy) a kriminálními. Diferenciace vězňů se dále prohloubila nově vydaným řádem pro Nápravně-pracovní tábory v roce 1955. Mezi zvláště nebezpečné odsouzené se např. zařazují odsouzení z řad bývalých významných osob nebo z řad třídních nepřátel, do zvláštní kategorie se vydělují duchovní, atd. Ve výchovné práci s odsouzenými se zdůrazňuje úloha pracovní výchovy. Velký důraz se klade na režim výkonu trestu, který měl sloužit k uspořádání celého života odsouzeného během trestu. Je zrušeno časové omezení korespondence, návštěvy mohli odsouzení přijímat jednou za tři měsíce. Z pracovního výdělku se odsouzenému nadále poskytovala jenom jeho část ve formě kapesného, část výdělku se odsouzenému ukládala na úložné a vyplácela při ukončení trestu. Z výdělku se dále srážely částky na výživu rodinných příslušníků a k úhradě nákladů spojených s výkonem trestu. Od roku 1953 platí právní norma upravující nemocenské pojištění vězňů. Doba odpracovaná během výkonu trestu se odsouzenému započítávala pro účely důchodu, ovšem vždy jako doba zaměstnávání ve III. kategorii, a to i v těch případech, kdy vězeň pracoval na místě rovnocenném I. nebo II. kategorii u civilního pracovníka (např. v dolech, apod.).

V roce 1960 schválilo Národní shromáždění novou ústavu. To se promítlo i do trestní politiky. S účinností od 1. ledna 1962 je vydán nový trestní zákon i trestní řád¹². Došlo k celkovému snížení trestních sazeb, nejvyšší výměru trestu stanovil zákon na 15 let. Účelem trestu odnětí svobody se měla stát především výchovná funkce.

Náčelníkům vězeňských zařízení je dána pravomoc přerušovat výkon trestu za odměnu a z rodinných důvodů. Základními prostředky nápravně výchovného působení byly společensky prospěšná práce, režim a kulturně osvětová práce. Při zajišťování výkonu trestu i vazby se mělo přísně dbát na dodržování socialistické zákonnosti, což v tehdejší pohledu znamenalo důsledné uplatňování třídní politiky. Odsouzení se dělí do 3 základních kategorií, na odsouzené z řad pracujících, odsouzené z řad bývalé buržoazie a zvláště nebezpečné odsouzené a třetí kategorii tvořily protispolečenské a deklasované osoby. Rozhodujícím kritériem byla třídní charakteristika, nikoliv hloubka a druh kriminálního narušení.

K zásadním zákonným úpravám vězeňství došlo v roce 1965 vydáním zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, protože zákonná norma tohoto charakteru dosud v historii našeho státu neexistovala. K tomuto zákonu byl vydán základní prováděcí předpis - Řád výkonu trestu odnětí svobody¹³. Podle zákona o výkonu trestu se trest vykonává v nápravně výchovných ústavech. Po dobu trestu se odsouzeným mohou omezit pouze ta občanská práva, jejichž ponechání by bylo v rozporu s účelem výkonu trestu, nebo která nemohou být vzhledem k výkonu trestu uplatněna. Namísto Sboru vězeňské stráže je zřízen Sbor nápravné výchovy jako vojensky organizovaný sbor určený k zajišťování výkonu trestu odnětí svobody a výkonu vazby. Je nutno zdůraznit, že zákon o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, platil až do roku 1999.

Po roce 1965 začali v omezené míře ve věznicích působit první psychologové, pedagogové a sociální pracovníci. Odborným centrem vězeňství se stal v roce 1967 Výzkumný ústav penologický, který byl v roce 1980 zrušen, jelikož prosazoval na svou dobu příliš „odvážné“ návrhy, nepřijatelné pro tehdejší politickou garnituru.

---

¹² Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Zákon č. 114/1961Sb., trestní řád

¹³ Rozkaz ministra vnitra ČSR č. 32/1965., kterým se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody v nápravě výchovných ústavech.

Podle z.č. 143/1968 Sb., O československé federaci přešla správa soudnictví do působnosti republik. K 1. 1. 1969 přešel SNV opět pod ministerstvo spravedlnosti, jako ústřední orgán správy vězeňství¹⁴. Po intervenci vojsk Varšavské smlouvy se vězeňství znovu značně zpolitizovalo. Uplatňovaly se vojenské metody, byrokracie a represe proti všem vězňům. V 70. a 80. letech dochází k hypertrofii státní moci a vězeňství se stává prostředkem boje proti politickým, společenským a hospodářským obtížím a proti vnitřní opozici. V roce 1969 bylo odsouzených 60356 osob a v roce 1987 již asi dvakrát tolik, přibližně 120111 osob¹⁵.

Zákon o výkonu trestu byl několikrát novelizován, ale nic nezměnil na stagnaci českého vězeňství vrcholící v období tzv. normalizace. Došlo ke zpřísnění trestní represe a k nárůstu trestných činů proti základům republiky. Pomocí nichž se totiž KSČ vypořádávala se svými politickými protivníky¹⁶. V roce 1989 jsme měli 212 odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 100000 obyvatel a 1. 1. 1990 to bylo dokonce 230 vězňů na 100000 obyvatel¹⁷. Trestní zákoník zněl zčásti velmi moderně, ale výkon trestu se odehrával v podmínkách, které porušovaly lidskou důstojnost. Při výkonu trestu se bral hlavně zřetel na hospodářské potřeby státních podniků, takže vězeňské ústavy zůstaly pracovními tábory, které státu dávaly levné pracovní síly. Ještě v roce 1989 pracovala více jak třetina odsouzených na tzv. rizikových pracovištích v dolech a těžkém průmyslu.

---

¹⁴ Vantuch, P., Základy nápravně výchovné činnosti. SNP Praha, 1987, str. 42.

¹⁵ Uhlenbruch, T., Očima našich německých sousedů. České vězeňství, 3/1994, str. 40.

¹⁶ Kuchta, J., Kriminologie 1. Část. MU Brno 1993, str. 61.

¹⁷ Uhlenbruch, T., Očima našich německých sousedů. České vězeňství. 3/1994, str. 40

2. Současné české vězeňství

2.1. Stav po listopadu 1989

Demokratické přeměny v naší společnosti, které nastaly po 17. listopadu 1989, následná amnestie prezidenta republiky ze dne 1. ledna 1990, a zejména zjištění stavu v ústavech pro výkon vazby a nápravně výchovných ústavech pracovními skupinami komise České národní rady a ministerstva spravedlnosti, vyvolaly potřebu zásadních změn ve vězeňství.

Z přehodnocení povalečného vývoje českého vězeňství a poznání podmínek a příčin všech deformačních vlivů byly odvozeny nezbytné reformní kroky k postupnému uvádění nové koncepce do vězeňské praxe. Jednalo se zejména o změny v oblasti depolitizace vězeňství, demilitarizace vězeňství, decentralizace a humanizace vězeňství. Dále potom o modernizaci vězeňských zařízení a jejich vybavení (především k zajištění potřebných ubytovacích kapacit na odpovídající úrovni), vytvoření účinného systému zacházení s vězňi (diferencované zacházení s přesně definovanými skupinami vězňů, přičemž převažující a rozhodující funkcí progresivního výkonu trestu odnětí svobody bude funkce regulativní), zkvalitnění vězeňského personálu (jde nejen o otázky výběru nových pracovníků, ale i o profesní odbornou přípravu všech pracovníků, o otázky sociálního zabezpečení, mzdového ohodnocení, vhodných pracovních podmínek, atd.).

Depolitizace vězeňství byla umožněna zrušením článku Ústavy ČSSR, který legalizoval vedoucí úlohu KSČ při řízení státu a zákonem o služebním poměru Policie ČR¹⁸, který zakazuje, aby příslušníci policie a osoby ve služebním poměru ve vězeňství byli organizováni v politických stranách.

Demilitarizace vězeňství byla realizována vydáním zákona o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky¹⁹, na jehož základě rozhodl ministr spravedlnosti o zcivilnění funkcí ve správní službě. Toto rozhodnutí je obsaženo ve vyhlášce

---

¹⁸ Zákon č. 186/1992 Sb., o služebním poměru Policie ČR.

¹⁹ Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní.

ministerstva spravedlnosti č.13/1995 Sb., jíž se stanoví funkce, které ve správní službě VS ČR mohou zastávat výlučně zaměstnanci v pracovním poměru a funkce, ve kterých mohou být začleněni i nadále příslušníci ve služebním poměru.

Decentralizace vězeňství byla zahájena vydáním nových organizačních řádů v návaznosti na vznik Vězeňské služby ČR dnem 1. 1. 1993 na základě zákona č.555/1992 Sb. Došlo k početní redukci a restrukturalizaci ředitelství SNV a k omezení jeho funkce na koncepční, metodickou a koordinační činnost. Rovněž byly posíleny pravomoci ředitelů jednotlivých organizačních článků VS v oblasti personální.

Humanizace vězeňství spočívá v důsledném dodržování Listiny základních práv a svobod při zacházení s obviněnými a odsouzenými, pokud zákon nestanoví jinak. Ve vytváření příznivého sociálního klima v místech výkonu vazby a trestu odnětí svobody, které významným způsobem ovlivňují nejen personální, ale i materiální podmínky věznic. Legislativní předpoklady humanizace vězeňství byly vytvořeny vydáním zákona o výkonu vazby²⁰ novelou zákona o výkonu trestu odnětí svobody²¹, vyhláškami ministerstva spravedlnosti, kterými se vydává řád výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody²².

Jak již bylo zmíněno výše, jedním z úkolů humanizace bylo zlepšení materiálního stavu vězeňství. Vězeňská architektura, tedy odborně promyšlené a funkční objekty, v podstatě neexistovala. Kromě bezpečnostních a ubytovacích hledisek bylo nutno respektovat i další důležité požadavky. Totalitní režim vycházel z principu kolektivismu i při převýchově odsouzených. Kolektiv, tedy větší skupina spoluvězňů, měl mít výchovný vliv na své členy tím, že se ve velkých místnostech tísnilo 20-30 osob²³. Bylo nutné rekonstruovat objekty tak, aby umožňovaly ubytování odsouzených po 2-3 v jedné místnosti.

---

²⁰ Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.

²¹ Zákon č. 59/1965 Sb., ve znění zákona č. 294/1993 Sb., o výkonu trestu.

²² Vyhláška MS, č. 109/1994 Sb., řád výkonu vazby. Vyhláška MS, č. 110/1994 Sb., řád výkonu trestu.

²³ Karabec, Z., Problémy vězeňského systému v období přechodu k demokracii. VŠEHRD č. 8/1993, str. 29 – 34.

Dále se musel vytvořit dostatek prostoru pro práci odsouzených v ústavu a pro vzdělávání a výchovu odsouzených. Všechny ústavy také musely splňovat všechny platné hygienické předpisy na osvětlení, vytápění, větrání, na přípravu jídel, stravování a požadavky na osobní hygienu. Dále bylo nutné zabezpečit základní zdravotnickou péči, bezpečnost vězeňského personálu a opatření proti útěkům vězňů. Při těchto úkolech se co nejvíce využívala moderní technika místo psů a strážních hlídek.

Dalším velkým problémem byla nevhodná dislokace věznic. Totalitní vězeňské ústavy fungovaly jako zásobárna pracovních sil, a proto byly umístovány v blízkosti průmyslových závodů, dolů, stavenišť nebo odlehlých oblastech. To samozřejmě znesnadňovalo udržování sociálních kontaktů a přípravu odsouzených na propuštění. Proto se při nové dislokaci věznic usilovalo o to, aby mohli být odsouzení a obvinění umístováni co nejbližší svých domovů a svého sociálního zázemí.

Žádná právní reforma vězeňství by nebyla dostatečně účinná bez aktivní pomoci vězeňského personálu. Ten ovšem těmito změnami ztrácel část své „moci“ a svých privilegií. Každý pracovník systému byl seznamován s podstatou a smyslem reformy vězeňského systému a musel být naučen novým reformám zacházení s odsouzenými. Zacházení s osobami ve vazbě a ve výkonu trestu odnětí svobody totiž vyžaduje profesionalizaci vězeňského personálu. Často ale v mnoha ústavech přetrvával nedostatek kvalifikovaného personálu a nedostatek specialistů.

Základním požadavkem reformy našeho vězeňství bylo humanizovat výkon trestu odnětí svobody. Tento úkol je společný pro trestní právo, penologii, psychologii, sociologii a další vědní obory. Všechny společně řeší otázku míry humanizace, tj. natolik lze humanizovat trest, aby trestem zůstal a plnil regulativní funkci. Humanizace tedy nesmí jít na úkor účinnosti trestu, neboť neúčinnost vede k recidivě, tedy opakovanému poškození společnosti. Reforma je tedy založena na poznatku, že humánní trest lze vymezit jako nezbytně nutnou újmu na nezbytně dobu s takovým zacházením s provinilcem, aby trest splnil svoji regulativní funkci²⁴.

---

²⁴ Karabec, Z., Nehtík, K., Vězeňství a zacházení s odsouzenými a obviněnými – některé přístupy v ČR. Čs. Kriminalistika, č.4/1991.

2.2 Evropská vězeňská pravidla

Současný vězeňský systém České republiky je determinován souborem právních, morálních norem a intelektuálními kritérii, které se pak více či méně daří prosazovat v praktické činnosti (v organizaci a řízení, v respektování lidských práv a svobod, v legislativě). Vězeňský systém je s ohledem na tyto skutečnosti nutno chápat jako jedinečný v daných specifických podmínkách, které jsou ovlivňovány řadou faktorů. Jedním z nejdůležitějších je určitá „mezinárodní filozofie“, morální názor zúčastněných, který se rovněž odráží v mezinárodní politice pojmání institutu vězení a s tím spojeného omezení lidských práv a svobod. Účelem trestu odnětí svobody je kromě jiného účinná ochrana společnosti a tato spočívá v naplnění regulativní funkce trestu. Jedním z hlavních subjektů ochrany společnosti je v této souvislosti i vězeňství, které je v podstatě systémem sociálních služeb zaměřených na změnu chování odsouzených žádoucím směrem a jejich reintegraci do společnosti. Konečným cílem by v ideálním případě mělo být postupné dosažení takových forem chování, které jsou založeny na seberegulaci, na samostatném a odpovědném rozhodování a akceptaci jeho následků. Tomuto cíli by mělo být podřízeno veškeré působení systému.

Prostředí výkonu trestu odnětí svobody a aktivity systému jsou hlavními činiteli působení vězeňství. Prostředím rozumíme souhrn materiálních podmínek života odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, tj. vězeňskou architekturou včetně podmínek ubytování odsouzených, prostředky uspokojování jejich základních potřeb (stravování, lékařská péče, ošacení, hygienické podmínky), zařízení sloužící k trávení volného času (knihovny, tělocvičny), výrobní prostory a podmínky pro pracovní činnost odsouzených, do jisté míry i systém ostrahy. Prostředí výkonu trestu odnětí svobody by mělo poskytovat prostor pro kultivaci osobnosti a chování odsouzených (estetické a etické hledisko) a osvojování a upevňování základních postojů a dovedností nutných pro život na svobodě.

Hlavní směry utváření moderního vězeňského prostředí, které by bylo sto působit žádoucím způsobem na odsouzené, byly konkrétně rozpracovány v Evropských vězeňských pravidlech. Evropská vězeňská pravidla tak můžeme v tomto směru považovat za východisko reformy vězeňského prostředí i v našich podmínkách.

Koncem devatenáctého a dvacátého století byla Evropa značně ovlivněna válkou, ekonomickými krizemi, ale také zásadními změnami v pojetí společenské morálky i v pojetí humanity.

Zvýšené napětí na evropském kontinentu způsobené migrací obyvatelstva, změnou postojů vůči morálním a náboženským kategoriím, strukturální nezaměstnanost a další vlivy se odrážely ve zvýšené kriminalitě na straně jedné a projevem humánních tendencí směřujících k morálním cílům na straně druhé. K první progresivní mezinárodním proudům, které usilovaly o zlepšení podmínek spojených s institutem uvěznění, byly velké penologické konference konané v evropských hlavních městech koncem minulého začátkem tohoto století.

Těchto mezinárodních setkání se zpravidla účastnili vedoucí pracovníci vězeňských správ, kteří později vytvořili Mezinárodní trestní a vězeňskou komisi. Jednalo se o první významnější iniciativu na mezinárodní úrovni. Z její činnosti vzešly první impulsy ke zpracování mezinárodních vězeňských pravidel, která byla také přijata Společností národů na jejím 15. řádném zasedání v září 1934 pod názvem Soubor minimálních pravidel pro zacházení s vězni. Tato pravidla se vztahovala na kategorizaci, rozmístění vězňů, režim, tělesné normy, vězeňský řád, disciplínu, personál ve věznicích a opatření při propuštění vězně na svobodu. Soubor neměl sloužit jako vzor pro zajištění podmínek ve vězení. Doporučovala minimální normy založené na humanitárních a sociálních principech. Dne 28. Září 1935, na svém 16. zasedání, přijala Společnost národů rezoluci, kterou pověřila generálního tajemníka, aby požádal všechny vlády, které pravidla přijímají, dát jim veškerou publicitu, oficiálně je publikovat a rozšiřovat.

Situace na mezinárodním poli zůstala v tomto ohledu nezměněna až do doby těsně po druhé světové válce. V následujících letech, pro které bylo charakteristické liberálnější a pokrokovější pojetí politiky v oblasti trestu a vězeňského režimu, se Spojené národy věnovaly více problematice lidských práv a svobod. V roce 1949 byla svolána schůzka mezinárodních specialistů v penologii, kteří doporučili revizi Souboru minimálních pravidel pro zacházení s vězni. Obsah revidovaných pravidel Spojených národů byl odsouhlasen všemi regionálními grémii a přijat byl na 1. kongresu

Organizace spojených národů pro prevenci zločinu a pro zacházení s delikventy v roce 1955²⁵.

Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni byla výrazem pokroku v oblasti vězeňství a odrážela snahy různých zemí zlepšit jeho úroveň. Od počátku se však vyskytovaly problémy s dodržováním tohoto dokumentu a v řadě případů se rovněž nedařilo některé členské státy přinutit, aby předkládaly pravidelně zprávy o situaci ve vlastním vězeňství. I přes všechny problémy, nedostatky a výhrady měla Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni značný vliv na vězeňství po několik desetiletí. Evropská filosofie pojmání trestu a institutu uvěznění byla rovněž v období uplynulých padesáti let ovlivněna celosvětovým politickým a názorovým procesem. To se projevilo i v činnosti Rady Evropy, která se pravidelně zabývala trestní problematikou.

Důsledkem snah o zajištění oficiálních vztahů tomto poli mezi Radou Evropy a Spojenými národy bylo zřízení Evropského výboru pro trestní problémy. V roce 1968 byla tato komise vyzvána, aby přizpůsobila znění pravidel Spojených národů aktuální trestní politice, a aby podpořila aplikaci těchto pravidel Evropě.

V roce 1973 Rada ministrů Rady Evropy schválila rezoluci č. 73/5 jako Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni. Tato „evropská verze pravidel“ obsahovala 94 doporučení, která se týkala především organizace věznic a praxe se zacházením s vězni. Zanedlouho po jejich přijetí se však začaly projevovat opětovné snahy o jejich revizi. Příčinou však nebylo nedodržování pravidel, spíše skutečnost, že členské státy Rady Evropy tato pravidla nejen dodržovala, ale v mnohém je i předstihla. Navíc nové trendy v trestní a penitenciární praxi nutily ke změnám nejenom v pojmání výkonu trestu, ale také ve výkonu vězeňské správy a vězeňské administrativy.

Dne 12. Února 1987, na 404. zasedání delegátů ministrů přijala Rada Evropy nová revidovaná pravidla s názvem Evropská vězeňská pravidla, která znamenala průlom především v oblasti pregnantního vyjádření jednotlivých pravidel a jejich interpretaci. Evropská vězeňská pravidla vyjadřují základ přístupu k evropské filosofii

---

²⁵ Nedorost, L., České vězeňství a Evropská pravidla, ASPI.

vězeňství. Z pozice mezinárodního práva nemají závazný charakter (nejsou právně vynutitelné), přesto představují svou hodnotou a respektováním obsahu signatářskými státy velkou mezinárodní autoritu. Jejich normotvorný účinek se projevuje především tlakem na morální i právní normy upravující zacházení s vězni a v jednotlivých evropských zemích²⁶.

Pro Evropská vězeňská pravidla je příznačné, že absolutní priorita je přisuzována kritériím humanity, respektování lidské důstojnosti, snahou o reintegraci do společnosti, individualizaci vězeňského režimu, diferenciaci zacházení s vězni, na kvalitní provádění administrativních úkolů.

K základním cílům Evropských vězeňských pravidel patří:

- a) sestavení základních pravidel pro přístup vězeňské správy k zajištění základních humánních podmínek věznění
- b) snaha motivovat vězeňské správy k moderním postojům v řízení vězeňství
- c) snaha vést vězeňské pracovníky k akceptaci pozitivního a humánního přístupu k vězněným osobám
- d) stanovení základních kritérií pro objektivní hodnocení dosažených výsledků ve vězeňství na území zúčastněných států (včetně mezinárodní inspekce)

Evropská vězeňská pravidla nelze chápat jako pravidla typově závazná, nepřekročitelná, případně až kogentní. Jak již bylo řečeno, představují především určitý filosofický rámec, vhodný pro praktické využití v činnosti evropských vězeňských správ. Zdůrazňují význam lidské dimenze, lepšího řízení, lépe definovaných cílů, věrohodnějšího dozoru a mezinárodní spolupráce. Důležitým rysem pravidel je, že jsou výrazem zájmu Rady Evropy o evropskou trestní politiku a vězeňství. Svým morálním

---

²⁶ Nedorost, L., České vězeňství a Evropská pravidla. ASPI.

vlivem iniciují různá mezinárodní jednání, konference a výzkumy v oblasti penologie a jako výraz prosazování základních práv a svobod ve vězeňském systému zúčastněných zemí představují určitý myšlenkový proud v pojmání trestu za spáchané trestné činy.

Evropská vězeňská pravidla jsou rozčleněna do 5 částí, přičemž každá část je zpravidla ještě dále strukturována, a to:

1. Základní principy Evropských vězeňských pravidel

Tuto část EVP lze chápat jako lex generalit k ostatním pravidlům dokumentu. Obsahuje výchozí principy fungování každého vězeňského systému v obecné rovině.

Zbavení svobody se má podle EVP uskutečnit v takových materiálních a morálních podmínkách, které zabezpečují respektování lidské důstojnosti, v souladu s těmito pravidly. Cílem vězeňského režimu je uchovat zdraví a uchránit důstojnost vězňů a v míře umožněné trváním trestu, rozvíjet jejich smysl pro zodpovědnost a vybavit je schopnostmi, které jim pomohou při reintegraci do společnosti, při životě v zákonnosti a při získávání obživy po opuštění věznice.

EVP stanoví požadavek, aby byla aplikována nestranným způsobem. Nesmí se činit rozdíly v zacházení, založené na rase, barvě pleti, pohlaví, jazyku, náboženství, politickém přesvědčení nebo na jiných názorech, na národnostním nebo sociálním původu, na narození, na hospodářské, či jakékoliv jiné situaci. Je třeba respektovat náboženskou víru a morální principy skupiny, ke které patří vězněný.

Kvalifikování a zkušeni inspektoři, jmenování příslušným úřadem, musejí provádět pravidelné inspekce vězeňských zařízení a služeb. Jejich úkolem je především dohlížet, zda a do jaké míry jsou tato zařízení spravována v souladu s platnými zákony a nařízeními, s cíli vězeňských zařízení a normami stanovenými těmito pravidly. Respektování individuálních práv vězňů, zejména pak zákonnost prováděných trestů, musí být zajištěna kontrolou prováděnou v souladu s příslušným národním (státním) zákonodárstvím, a to soudním, či jiným orgánem zmocněným zákonem k návštěvě vězňů a nepodléhající resp. nepatřící do sféry vězeňské správy. S EVP je třeba

seznámit pracovníky, a to v příslušných národních jazycích přičemž pravidla mají být rovněž dostupná vězňům, a to ve stejných jazycích a v rámci možnosti i v dalších jazycích²⁷.

2. Správa vězeňských ústavů

Druhá nejobsáhlejší část EVP pojednává o správě vězeňských zařízení. Je rozčleněna do 15 částí, přičemž každá z nich se zabývá speciálními problémy. Patří k nim:

a) Příjem a záznam. Tato část pojednává o zásadách vězeňské administrativy působící vůči vězněné osobě. Základní pravidlo stanoví, že nikdo nesmí být přijat do věznice bez platné listiny o uvalení vazby. Na každou vězněnou osobu se musejí vést minimálně údaje o jeho totožnosti, o důvodu jeho uvěznění, o dnu a hodině příjmu, o dnu a hodině propuštění. Tyto osobní údaje, informace a případné další zprávy mají být seřazeny a vloženy do individuálních spisů, které mají být pravidelně doplňovány a zpřístupňovány pouze k tomu pověřeným osobám. Zvláštní důležitost je věnována zprávám lékaře a zprávám odpovědných pracovníků a dokumentaci o osobní situaci vězně, včetně stanovení vzdělávacího programu.

b) Rozdělení a klasifikace vězňů. Pravidla v této části pojednávají o cílech klasifikace a zásadách diferenciaci vězněných osob. Hlavní zásada určuje, že při rozdělování vězňů do určitého typu vězeňského zařízení se přihlíží především k jejich postavení ze soudního nebo právního hlediska, k jejich pohlaví a věku, ke zdravotnímu stavu a ke specifickým požadavkům na zacházení s nimi. K cílům této části patří snaha o oddělení těch vězněných osob, které mohou mít negativní vliv na spoluvězně, (ať už z hlediska jejich minulosti, či z hlediska jejich osobnosti) a umístit vězně tak, aby byla usnadněna jejich sociální adaptace.

c) Vězeňské prostory. Pravidla obsažená v této části řeší problematiku ubytování vězňů na celách a problematiku ostatních vězeňských prostor. K základním

---

²⁷ Evropská vězeňská pravidla. Příloha časopisu České vězeňství, č. 3/1996, str. 1-5.

požadavkům patří ubytování vězňů v průběhu noci a v místnostech pro jednu osobu. V případě, že je v cele umístěno vězňů více, musejí to být jedinci, kteří jsou schopni být v takovýchto podmínkách umístěni. Další pravidla obsahují hygienické požadavky (objem vzduchu, ubytovací plocha na vězně, osvětlení, topení, větrání).

d) Osobní hygiena. Tato pravidla obsahují obecné zásady požadavku na hygienu vězňů jak vzhledem k vězňům, tak k vězeňské správě, (od vězňů je nutné vyžadovat osobní čistotu, zároveň však je nezbytné vytvořit jim k tomu odpovídající podmínky).

e) Ošacení a lůžkoviny. Každá vězněná osoba, která je vybavena vězeňským oděvem, musí dostat výbavu odpovídající klimatu a umožňující mu zachovat zdraví. Šatstvo nesmí mít degradující charakter. Vězeňská správa musí zajistit jeho pravidelnou výměnu a praní. Je-li vězeň propuštěn na vycházku mimo zařízení, musí mu být umožněno obléct se do vlastního oděvu nebo oděvu, který nevzbuzuje pozornost. Při příjmu vězně je zapotřebí uložit šatstvo tak, aby nedošlo k jeho poškození, či zničení. Každý vězeň musí mít k dispozici vlastní postel a vhodné vlastní ložní prádlo, dobře udržované a obnovované tak, aby se zajistila jeho čistota.

f) Stravování. Strava musí být připravována v souladu s příslušnými hygienickými normami a v rámci možností i s přihlédnutím k požadavkům vyplývajícím z náboženských a kulturních zvyklostí. Při stravování je dále nutné respektovat, aby strava byla předkládána pravidelně a v obvyklých hodinách, aby odpovídala hledisku kvantity i kvality, musí odpovídat dietetickým požadavkům a dále je třeba při přípravě stravy přihlížet k věku, ke zdravotnímu stavu a k charakteru vykonávané práce. Každý vězeň musí mít možnost přístupu k pitné vodě.

g) Lékařská péče. Pravidla v této části upravují systém a podmínky k poskytování zdravotní péče vězněným osobám. Stanovují požadavek dostupnosti alespoň jednoho praktického lékaře pro každé vězeňské zařízení. Zdravotní péče má být organizována v současnosti s všeobecnou zdravotní správou. Dostupná musí být rovněž péče odborných lékařů, jako například psychiatra, stomatologa a gynekologa. Pokud má

vězeň zapotřebí specializovaných zdravotnických služeb, které nejsou dostupné ve vězeňských zařízeních, je nutné zajistit jeho převoz do civilních nemocnic.

Vězni nesmějí být v žádném případě podrobováni experimentům, které by mohly narušit celistvost jejich fyzické, či morální osoby. Pravidlo 28 připouští, aby se porody vězňených žen realizovaly přímo ve vězeňských zdravotních zařízeních. Nejsou-li k dispozici, musí být porod realizován v civilním zařízení. Je-li povoleno matkám ponechat si dítě u sebe, musí být zajištěna postnatální péče a musejí být přijata taková organizační opatření, aby byla zajištěna péče o dítě v době, kdy jej matka nemůže mít u sebe. Narodí-li se dítě ve vězení, je nezbytné, aby se rodný list o této skutečnosti nezmiňoval. Vězeň musí být prohlédnut lékařem co nejdříve po jeho příjmu do vězeňského zařízení. V dalším období tak často, jak je toho zapotřebí. Důraz je kladen na prevenci onemocnění (duševních i tělesných) a diferenciaci nemocných vězňů (infekční nemoci nebo nemoci ztěžující pobyt ve vězeňském zařízení). Lékařská služba vězeňského zařízení se musí snažit vyhledávat a léčit veškeré tělesné a duševní nemoci a napravovat vady, které by mohly narušit reintegraci vězně po jeho propuštění na svobodu. Lékař, (případně jiný kompetentní orgán), musí provádět pravidelné inspekce a radit řediteli, pokud jde o množství, kvalitu, přípravu a rozdělování potravy a vody, hygienu a čistotu zařízení a vězňů, zdravotní (sociální) zařízení, topení, osvětlení, větrání, kvalitu a čistotu šatstva a ložního prádla. Ředitel přihlíží ke zprávám a radám lékaře a v případě nutnosti musí přijmout odpovídající opatření k nápravě stavu.

h) Disciplína a tresty. K základním patří požadavek zajištění organizovaného života vězňů a vyžadování pořádku a disciplíny. Zákonem nebo rozhodnutím kompetentního orgánu má být stanoveno sankcí, které mohou být uloženy, orgán, který je kompetentní ukládat tyto sankce, orgán ke kterému je možno se odvolat a postup, který je třeba přitom zachovat. Vězněná osoba může být trestána jen v souladu s ustanovením takového zákona (nařízení) a nikdy ne dvakrát za stejný čin. Musí být rovněž respektována zásada, že vězeň nesmí být potrestán, aniž by byl o přestupku informován, a aniž by měl možnost se hájit. Pravidla zcela vylučují kolektivní sankce, tělesné tresty, umístění v temnici, jakékoliv kruté, nelidské nebo degradující tresty.

i) Donucovací prostředky. Způsob používání donucovacích prostředků musí být stanoven zákonem nebo jinými závaznými předpisy. Pravidla vyzývají k zákazu používání řetězů a okovů. Pout, svěrací kazajky a jiné podobné prostředky nelze nikdy používat z důvodů potrestání. Lze je použít jako preventivní opatření pro útěk během převozu (při předvedení před soudní nebo administrativní orgán se musí donucovací prostředky odstranit, pokud tento orgán nerozhodne jinak, ze zdravotních důvodů, z podnětu a pod dohledem lékaře), na příkaz ředitele, pokud ztroskotaly jiné prostředky pro zvládnutí vězně.

j) Informování a právo na stížnost vězňů. Pravidla stanovují požadavek, aby při příjmu byly vězni k dispozici tištěné informace o řádu platném pro vězeňský režim, o disciplinárním řádu, o způsobu získávání informací a podávání stížností. Nemůže-li se vězeň seznámit s těmito informacemi sám, musí se mu poskytnout vysvětlení ústně. Každá vězněná osoba má mít možnost podat stížnost řediteli věznic nebo jinému odpovědnému pracovníkovi, případně se obrátit se svojí stížností na jiný úředně zmocněný orgán. Každé podání musí být bezodkladně prozkoumáno a vězni musí být dána odpověď bez zbytečného prodlení.

k) Styky se zevním světem. Vězni mají mít možnost stýkat se svojí rodinou až na výjimky vyplývající z režimu, bezpečnosti a pořádku vězeňského zařízení. Nárok na osobní kontakt se vztahuje rovněž na třetí osoby a představitele organizací. Návštěvy by měly být uskutečňovány v pravidelných intervalech. V zájmu upevnování styků se zevním světem má existovat systém vězeňských dovolených (slučitelných s cílem režimu). Cizinci musejí být neprodleně informováni o svém právu obracet se na diplomaticky (konzulárně) nezastoupených, stejně jako utečenci a bezdomovci, mají mít možnost obrátit se na zástupce státu, pověřeného hájením jejich zájmů nebo na jiné národní či mezinárodní orgány, jejichž posláním je hájit jejich zájmy. Vězněným osobám mají být k dispozici deníky, časopisy a jiné publikace, mají mít možnost sledovat rozhlasové vysílání, přednášky apod.

l) Náboženská a morální péče. Pravidla upravují nárok na uspokojování náboženského, duchovního a morálního života (včetně účasti na bohoslužbách

organizovaných ve věznicí a držení náboženské literatury). Jmenovat nebo souhlasit s přítomností reprezentanta tohoto náboženství, který má být zmocněn k pravidelnému organizování náboženských aktivit. Právo vejít ve styk s kvalifikovaným představitelem církve nesmí být nikdy odmítnuto. Pokud vězeň sám odmítá návštěvu představitele náboženství, je nutné respektovat jeho vůli.

m) Uložení předmětů patřících vězňům. Osobní věci vězně (včetně peněz, nemůže-li je mít u sebe na jiných cenností), musejí být umístěny na bezpečném a k tomu určeném místě hned při příjmu do zařízení. O těchto věcech je zapotřebí sepsat seznam, který vězeň podepíše. Musejí-li být věci zničeny z hygienických důvodů, je třeba o tom učinit zápis a informovat o tom vězně. Odebrané předměty a cennosti musejí být vráceny vězni při jeho propuštění na svobodu. Má-li vězeň u sebe při příjmu léky, rozhodne o jejich užití lékař.

n) Oznámení o úmrtí, nemoci, převozu, atd. Pravidlo stanovuje povinnost informovat nejbližší příbuzné (nebo osobu, kterou vězeň určil), o vážném onemocnění, o umístění vězně v zařízení pro duševně nemocné nebo o úmrtí. Stejně tak má být vězeň informován o úmrtí nebo vážném onemocnění blízkého příbuzného. Každý vězeň má mít právo informovat své příbuzné o svém uvěznění nebo převozu do jiného zařízení.

o) Převoz vězňů. Při převozu se musí dbát na zachování jejich osobnosti, musejí být chráněni před urážkami, zvědavostí a jakékoliv formy reklamy. Převoz vězňů se uskutečňuje na náklady vězeňské správy a má se uskutečňovat jen v takových dopravních prostředcích, které jim nezpůsobí tělesnou újmu nebo ponížení²⁸.

---

²⁸ Evropská vězeňská pravidla. Příloha časopisu České vězeňství, č. 3/1996, str. 6 - 16.

3. Pracovníci

Evropská vězeňská pravidla v této části vytvářejí určitý rámec pro výběr, přípravu, řízení a vztah personálu k vězněným osobám, mají snahu o vytváření pozitivního vztahu veřejnosti k vězeňským zařízením i personálu, (společnost musí dostatečně oceňovat práci vězeňského personálu).

Příjem pracovníků do vězeňství je nutné provádět s cílem zajistit personál s dostatečnou kvalifikací a motivací pro práci ve vězeňství. Tohoto cíle se dosáhne podstatně lépe, vyjde-li se z předpokladu, že úkoly každého jednotlivého pracovníka jsou užitečné, namáhavé, ale přitom tohoto pracovníka obohacují z hlediska osobního i personálního.

Vězeňská správa musí odpovědně vybírat pracovníky na všechny funkce, přičemž musí především přihlížet k lidským kvalitám pracovníků, k jejich odborným schopnostem a k jejich schopnosti přizpůsobit se daným úkolům. Pracovníci mají být neustále vedeni k rozvoji svého smyslu pro humánnost a pro povinnost.

Personál vězeňských zařízení má být zaměstnáván v trvalém pracovním poměru a používat statut státních úředníků, aby měl zabezpečeny všechny jistoty týkající se zaměstnání. Odměna za práci má být dostatečná, aby bylo možné získat pro tuto práci schopné muže a ženy. Pravidla hovoří rovněž o tom, že je potřebné stanovit různé výhody a podmínky s přihlédnutím k obtížnému charakteru práce. Velký důraz je v této části pravidel kladen na vzdělávání pracovníků jak institucionálně, tak sebevzděláváním, přičemž vězeňské správy by k tomu měly vytvořit odpovídající podmínky. Všichni pracovníci by měli být seznámeni s Evropskými vězeňskými pravidly a s Evropskou konvencí lidských práv. Personál by se měl ve všech situacích a při plnění úkolů chovat tak, aby jejich příklad působil dobrým vlivem na vězněné osoby. Pravidla zdůrazňují potřebu působení odborníků, jako jsou psychiatři, psychologové, sociální pracovníci, učitelé, techničtí instruktoři, profesori a instruktoři tělesné výchovy. Tito pracovníci, (případně i jiní odborníci), by měli být zaměstnáváni v trvalém pracovním poměru.

V další části se pravidla zabývají úlohou ředitele a řízení vězeňských zařízení. Ředitel musí být pro svoji práci dostatečně kvalifikován, a to jak z hlediska svých morálních vlastností, tak také z hlediska administrativní kvalifikace, vzdělání a zkušeností. Ředitel má být do své funkce jmenován na plný úvazek. Ředitel, jeho náměstek a většina ostatních pracovníků musí hovořit jazykem používaným většinou vězňů, nebo jazykem, kterému většina vězňů rozumí. Vězeňská správa by měla dbát na prosazování progresivních organizačních metod a řídicích systémů, které zajistí dobrou komunikaci mezi jednotlivými kategoriemi pracovníků a dobrou koordinaci služeb zejména, jde-li o vlastní vězeňský režim i o sociální reintegraci vězňů po jejich propuštění na svobodu.

EVP podporují rovněž jmenování do funkcí pracovníky obou pohlaví. Pracovníci vězeňských zařízení nesmějí používat síly vůči vězňům s výjimkou případu sebeobrany, při pokusu o útěk, při aktivním, či pasivním odporu proti příkazu. Personál, který používá fyzické síly, musí omezit zákrok na naprosto nutné minimum a událost hlásit neprodleně řediteli. Pracovníci zabezpečující službu v přímém kontaktu s vězni nemají být ozbrojeni. Zbraň se rovněž nesmí svěřit pracovníkovi, který nebyl proškolen v zacházení se zbraní²⁹.

4. Cíle vězeňského režimu

Podmínky vězeňského režimu by neměly zhoršovat stav zbavení osobní svobody. Pravidla připouštějí výjimku v situacích, kdy je zapotřebí vzájemně vězně oddělit nebo udržet kázeň a pořádek. Pravidla zdůrazňují nutnost vyvinout takové úsilí, aby se režim ve věznicích řídil zásadami:

- zajištění životních podmínek slučitelných s lidskou důstojností a s normami přijatelnými kolektivem,

---

²⁹ Evropská vězeňská pravidla. Příloha časopisu České vězeňství, č. 3/1996, str. 17 – 20.

- snížení na minimum škodlivých účinků vězeňského pobytu a rozdílů mezi životem ve vězení a na svobodě tak, aby vězni neztratili úctu sami k sobě a svůj smysl pro osobní zodpovědnost,
- udržení a posilování vztahů mezi vězni a členy jejich rodin, stejně jako s dalšími lidmi ve vnějším světě, a to v zájmu všech,
- umožnění zlepšení znalostí a vědomostí vězňů a zvýšení jejich šance společenské reintegrace po jejich propuštění na svobodu.

Pro zajištění těchto zásad stanovují pravidla nutnost používat všechny dostupné prostředky kurativní, výchovné, morální, duchovní a další vhodné prostředky, které budou umožňovat vysoce profesionální zacházení s vězněnými osobami. Zároveň je stanoven požadavek individualizace zacházení s vězni a s tím spojený pružný systém jejich rozdělování do zařízení, v nichž každý by mohl získat optimální vzdělání.

Systém rozmisťování vězňů musí plně přihlížet k požadavkům bezpečnosti a kontroly. Vězni by však měli být umístěni do co nejnižšího stupně, ještě slučitelného s požadavkem bezpečnosti a s jejich potřebami. Pravidla zdůrazňují požadavek umístění vězňů v otevřených zařízeních. Ihned po přijetí do věznice a po provedení vstupních vyšetření je nutné připravit program pobytu ve vhodném zařízení s přihlédnutím k individuálnímu přání umístění co nejbližší své rodiny.

Všichni vězni by měli mít možnost účastnit se aktivit rozvíjejících jejich smysl pro zodpovědnost a nezávislost. EVP stanovují požadavek konstrukce takových metod práce s vězni, které budou napomáhat spolupráci, případně účasti vězněných osob na vězeňském režimu. Příprava na propuštění by měla začít co nejdříve po jejich přijetí do vězeňského zařízení. V pravidle 70 je vysloven požadavek na přijetí takových opatření, aby se zachovala v plné šíři slučitelnost se zákonem a s uloženým trestem, občanská práva, nároky v oblasti sociálního zabezpečení a další sociální výhody vězňů. V této oblasti by měla vězeňská správa úzce spolupracovat se sociálními službami a organizacemi, které pomáhají propuštěným vězňům najít místo ve společnosti, především se znovu zařadit do rodinného života a najít si zaměstnání. Pravidla rovněž

stanovují, aby měli vězňové při propuštění nezbytné doklady totožnosti, potřebné finanční prostředky pro období následující po propuštění. Musejí být rovněž vybaveni ošacením, které odpovídá podnebí a ročnímu období.

Poměrně mnoho prostoru věnují EVP problematice pracovní činnosti vězněných osob. Zdůrazňují práci jako pozitivní prvek pobytu ve vězení a výchovy vězňů. Stanovují možnost povinné účasti na pracovní činnosti s případným právem výběru druhu práce, (ovšem s přihlédnutím k fyzické a duševním schopnostem stanoveným lékařem). Organizace a metody práce ve vězeňských zařízeních se mají co nejvíce blížit organizaci a metodám používaným při vykonávání obdobné činnosti ve společnosti, aby se tak vězni připravovali na normální podmínky na svobodě. Proto má práce vykonávaná vězni odpovídat platným normám a technikám a má být organizována v rámci moderních metod řízení výroby. Práce vězňů má být odměňována spravedlivým způsobem.

Za důležitou součást vězeňského režimu pokládají pravidla rovněž výchovu. Význam výchovného působení je zdůrazněn u mladých vězňů a zvláště cizinců s ohledem na kulturu jejich prostředí. V každém vězeňském zařízení by měl být připraven studijní program umožňující všem vězňům věnovat se činnostem dle jejich zájmů. Hlavním cílem těchto programů by mělo být zvýšení možnosti vězňů na reintegraci do společnosti, podpora jejich morálky, zlepšení jejich chování a nápomoc při udržení své důstojnosti. Dle možností vězeňské správy by výchova vězňů měla být integrována do systému veřejné výchovy, aby vězni po propuštění mohli pokračovat ve svém vzdělávání, a je-li možnost, měla by být poskytována ve vzdělávacích zařízeních mimo věznici. Součástí výchovných programů by měla být i možnost poskytování vězeňských dovolených z důvodů zdravotních, výchovných, pracovních, rodinných, případně sociálních. Pravidla rovněž stanovují požadavek, aby každé vězeňské zařízení bylo vybaveno knihovnou určenou pro všechny kategorie vězňů a tam, kde je to možné, je třeba organizovat vězeňskou knihovnu ve spolupráci s veřejnými knihovnami³⁰.

---

³⁰ Evropská vězeňská pravidla. Příloha časopisu České vězeňství, č.3/1996 str. 20 – 26.

5. Doplňková pravidla aplikovatelná na některé kategorie vězňů

Za základní považují pravidla v této části presumpci nevinu a zároveň stanovují, že omezení mohou být používána pouze v nezbytné míře a jen ta, která jsou stanovena zákonem. Každý obviněný má mít možnost okamžitě informovat svoji rodinu o svém uvěznění a má mít možnosti přijímat návštěvy (s případným omezením v zájmu trestního řízení). Každému obviněnému by měla být poskytnuta možnost, (ihned po svém uvěznění), zvolit si obhájce a přijímat jeho návštěvy, předávat mu důvěrné instrukce a připravovat svoji obhajobu.

Obviněný má mít možnost pobytu v samostatné cele, (mimo okolnosti, které to vylučují), a má mít možnost nosit své osobní šatstvo, je-li čisté a vhodné. V případě, že obviněný nemá svůj vhodný civilní oděv, zapůjčí mu ho vězeňská správa pro případ soudního jednání nebo povoleného opuštění vězeňského zařízení.

Je-li to možné, má být obviněnému umožněno pracovat, nesmí však být k práci nucen. Za práci mu náleží spravedlivá odměna. Má mu být rovněž umožněno, aby ho navštívil a ošetřil jeho osobní lékař. Obvinění mají mít možnost opatřit si na své náklady nebo náklady třetích osob knihy, noviny, psací potřeby a jiné prostředky pro osobní potřebu, (není-li to v rozporu s bezpečností a řádem vězeňského zařízení).

Ve státech v nichž zákonodárství počítá s uvězněním z důvodu trestu odnětí svobody vyplývajícím ze soudního rozhodnutí na základě jiného než trestního řízení, vězňové tohoto typu nesmějí být omezováni ve větší míře a nesmí se s nimi zacházet s větší přísností, než je nezbytné pro zajištění bezpečnosti a udržení pořádku. Jejich režim nesmí být méně příznivý než režim obviněných, (výjimku tvoří povinnost pracovat). V případě choromyslných a mentálně postižených osob je založena úprava obsažená v EVP na principu, podle kterého choromyslní nemají být drženi ve věznicích, ale v zařízeních pro duševně nemocné. Další požadavek směřuje ke zřízení specializovaných institucí pro pozorování a léčení vězňů, postižených jinými mentálními nemocemi nebo poruchami³¹.

---

³¹ Evropská vězeňská pravidla. Příloha časopisu České vězeňství, č. 3/1996, str. 26 – 29.

2.3. Organizace vězeňství v ČR

Zákon ČNR o Vězeňské službě³² mj. zrušil dřívější sbor nápravné výchovy ČR, v němž převažovaly militantní a byrokratické rysy. Nahradil jej Vězeňskou službou postavenou na demokratických principech a vymezil její fungování z hlediska respektování lidských a občanských práv a svobod ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody.

Vězeňská služba zajišťuje ostrahu obviněných a odsouzených a další úkoly vyplývající z výkonu vazby a trestu odnětí svobody.

Vězeňská služba je rozpočtovou organizací podřízenou ministru spravedlnosti. Ministr Vězeňskou službu řídí prostřednictvím generálního ředitele, kterého jmenuje a odvolává. Vězeňská služba se člení na vězeňskou stráž a justiční stráž, které mají postavení ozbrojeného sboru a správní službu. Organizačně je Vězeňská služba členěna na Generální ředitelství vězeňské služby ČR, věznice pro výkon vazby, věznice pro výkon trestu odnětí svobody a účelová zařízení Vězeňské služby ČR, jimiž jsou Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR a zotavovny Vězeňské služby.

Generální ředitel Vězeňské služby ČR je nadřízeným všech příslušníků VS, ve stanoveném rozsahu zastupuje, v otázkách týkajících se vězení, ministra spravedlnosti. Generálnímu řediteli přísluší kromě personální a kázeňské pravomoci nad příslušníky VS také pravomoc upravovat v souladu s právními předpisy právní vztahy ve VS, ve výkonu trestu a ve výkonu vazby, pokud úprava těchto otázek nespadá do oboru výlučné působnosti ministra spravedlnosti, anebo jestliže si jejich úpravu ministr spravedlnosti nevyhradil.

Generální ředitelství Vězeňské služby ČR je orgánem ministerstva spravedlnosti ČR pro řízení a kontrolu VS. Ve stanoveném rozsahu současně plní funkci ústředního orgánu státní správy pro vězeňství. Vnitřní organizace generálního ředitelství je tvořena sekretariátem generálního ředitele, jednotlivými specializovanými

---

³² Zákon č. 555/1992 Sb., O Vězeňské službě s justiční stráží, ve znění pozdějších předpisů.

odbory, (odbor vězeňské a justiční stráže, odbor výkonu vazby a trestu, odbor ekonomický, správní, technický a odbor zdravotnické služby atd.).

Věznice pro výkon vazby a věznice pro výkon trestu odnětí svobody jsou základními články organizace VS ČR. Věznice pro výkon vazby a výkonu trestu zřizuje a ruší ministr spravedlnosti. V čele věznice stojí ředitel, kterého jmenuje a odvolává generální ředitel VS, jemuž je ředitel věznice z výkonu své funkce odpovědný. Věznice je vnitřně členěna na oddělení nebo referáty. Se zřetelem ke konkrétním podmínkám věznice mohou být referáty organizačně samostatné nebo mohou být součástí příslušného oddělení.

Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR je resortním vzdělávacím zařízením, které zajišťuje náležitou profesionální přípravu příslušníků a občanských pracovníků pro výkon služby a práce. Za tímto účelem organizuje a zabezpečuje nástupní kurzy, doškolovací kurzy, rekvalifikace a jiné formy odborného vzdělání.

K úkolům vězeňské stráže patří střežit a předvádět osob ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody, střežit objekty Vězeňské služby a zajišťovat v těchto místech klid a pořádek, a dále pak plnit úkoly ukládané jim podle zákona o výkonu vazby, zákona o výkonu trestu odnětí svobody a zákona o Vězeňské a justiční stráži. Justiční stáž zajišťuje pořádek a bezpečnost v soudních budovách a jiných místech činnosti soudu, státních zastupitelství a ministerstva spravedlnosti.

Správní služba zabezpečuje organizační, ekonomickou, speciální výchovou, zdravotnickou a další odbornou činnosti.

Příslušníci, kteří plní úkoly vězeňské nebo justiční stráže, konají službu ve služebním stejnokroji s identifikačním číslem. Příslušníci, kteří plní úkoly správní služby, ji konají zpravidla v občanském oděvu a označují se identifikačním štítkem s číslem.

Vězeňská služba spolupracuje při plnění svých úkolů s ozbrojenými bezpečnostními orgány České republiky, s dalšími orgány státu a s orgány obcí.

Příslušníci Vězeňské služby jsou povinni jednat s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody a ve výkonu vazby vážně a rozhodně, za současného respektování jejich práv. Takt při jednání příslušníků VS je v procesu transformace myšlení vězeňského personálu aktuálním problémem. Při provádění služebních zákroků a úkonů jsou příslušníci VS povinni dbát cti a důstojnosti těchto osob a nepřipustit, aby těmto osobám vznikla bezdůvodná újma. Zásadně by se měli, pro úspěšnost výchovného působení, při svém každodenním přístupu k obviněným a odsouzeným vyvarovat vystupování v interakci z pozice nadřazenosti, náladovosti, bezzásadovosti, či nespolehlivosti ve svém jednání, lpění na formálních vnějších znacích kázně a disciplíny, tykání vězňům, či jejich zesměšňování. Příslušníci VS by se však měli rovněž vyvarovat svého zapojení do života vězeňské subkultury. Zákonem zakotvený požadavek, aby případný nezbytný zásah do práv a svobod těchto osob nepřekročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného prováděným služebním zákrokem, či úkonem, by příslušníci VS měli respektovat i tím, že se vyvarují hrubosti, zbytečného křiku a okřikování vězňů, či dokonce používání nadávek nebo jiných verbálních urážek. Příslušníci VS jsou mimo toto povinni zabraňovat krutému, či ponižujícímu zacházení s vězni, a tomuto jednání jsou povinni zabránit i mezi těmito osobami navzájem³³.

1. Oprávnění požadovat vysvětlení od osob ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, která mohou přispět k objasnění skutečností důležitých, např. pro odhalení trestního činu.
2. Oprávnění provádět osobní prohlídku a podobné úkony u osob ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody.
3. Oprávnění provádět osobní prohlídku u osob vstupujících nebo nacházejících se v objektu VS v případě důvodného podezření, že tato osoba má u sebe např. zbraň.
4. Oprávnění odejmout věc osobám ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody, kterou mají tyto osoby neoprávněně u sebe.

---

³³ Nedorost, L., Vězeňství a správa vězeňství v ČR. MU Brno 1995, str. 51 – 55.

5. Oprávnění zjišťovat totožnost osob, prohlížet zavazadla a věci, kontrolovat vozidla, která vstupují nebo se nacházejí v objektu VS.
6. Oprávnění použít donucovací prostředky vymezené zákonem.
7. Oprávnění použít zbraň, v zákoně taxativně vymezených případech³⁴.

3. Evropské vězeňství

3.1. Polsko

V průběhu 90. let byly vězeňské systémy zemí střední a východní Evropy vystaveny rozsáhlým organizačním změnám, které odrážely politické události celého regionu. V některých z těchto zemí, například v Polsku, byly tyto změny v náznaku patrné i v dekadě předcházející. V Polsku se radikální změny vězeňského systému uskutečnily převážně bez jakéhokoli násilí ze strany uvězněných a bez aktivních protestů personálu. Celkový model změn byl tak úspěšný, že koncem 90. let byl polský vězeňský systém dáván za příklad pro střední a východní Evropu. V některých ohledech je polský model v předstihu před justičními systémy mnohých zemí západní Evropy³⁵.

Základem reforem polského vězeňského systému byl kolaps komunismu. V důsledku uvěznění politických vězňů v 50. letech se skupiny studentů začaly zajímat o to, co se děje ve věznicích. To mělo za následek založení „vězeňských kroužků“ studentů, kterým bylo dovoleno navštěvovat vězně a volně s nimi hovořit.

Po kolapsu komunismu v r. 1989 Pavel Moczydlowski, který byl původně členem takového „vězeňského kroužku“ a pak se stal profesorem sociologie na Varšavské univerzitě, byl pozván novou vládou (Solidarita), aby se stal generálním ředitelem polské vězeňské služby. Po jeho jmenování se po určitém čase projevil

---

³⁴ Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. § 18.

³⁵ Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, str. 8 – 9.

základní změny vězeňského systému, které v určitém ohledu odrážely změny v zemi jako celku.

Proces úspěšných změn obsahoval několik klíčových prvků. Prvním byl ten, že generální ředitel a jeho náměstci měli jasnou představu toho, čeho chtějí dosáhnout. Rozhodli se zajistit takové prostředí, ve kterém by vězeňský personál zacházel s vězni decentně (slušně, přiměřeně) a lidsky a ve kterém by byla vězňům dána možnost udržet a rozvíjet vztahy k rodině a k přátelům, v době, kdy byli ve vězení. Nové vedení bylo přesvědčeno, že toho je možné dosáhnout, aniž by se zároveň snížila bezpečnost veřejnosti a aniž by se obětoval přísný pořádek ve věznicích. Věděli také, že jestliže chtějí uspět, musí zajistit spolupráci dvou klíčových spolupráčů: personálu a vězňů.

Ihned začali s organizačními změnami, rychle přešli od dosavadního centrálního modelu řízení k modelu založenému na řízení na úrovni místních věznic. Redukovali generální ředitelství na 180 lidí. Všechny věznice byly rozděleny do 32 regionů, ředitel největší věznice vedl zároveň celý region (byl regionálním ředitelem), který přerozděloval rozpočet na ostatní věznice v regionu, a který byl zároveň zodpovědný za personální a organizační věci. Legislativní změny v r. 1993 snížily počet regionů na 16, z nichž každý fungoval v určitých mezích jako autonomní (samostatný) systém.

Pokud šlo o vězně, bylo jim dáno jasně najevo, že nová opatření budou platná do té doby, dokud se budou slušně chovat a mohou být zastavena, pokud se budou chovat špatně. Většina vězňů byla připravena na tyto změny a akceptovala pozitivně, že mají svou zodpovědnost. Někteří staří vězni zjistili, že bude pro ně obtížné vyrovnat se s tím. Cítili, že za starého režimu věděli přesně, co se smí a co je zakázáno, ale v nových podmínkách se jim zdálo všechno mnohem méně srozumitelné. Na základě těchto zjištění je možné rozpoznat potřebu určitých jistot a skupinové soudržnosti, která je obvyklá jak mezi personálem, tak mezi vězni.

V posledních letech posledního desetiletí 20. Století září polský vězeňský systém jako maják. Je modelem ukazujícím, jak slušný a humánní vězeňský systém může fungovat, a to nejen v zemích na východ od nich, ale i v zemích západní Evropy. Bohužel vězeňské systémy jak zemí na východ, tak zemí obecně patřících do sféry vlivu západní Evropy, začaly přebírat méně žádoucí charakteristiky svých protějšků ze

západní Evropy. Podstatné zvýšení vězeňské populace vedlo k přeplněnosti věznic, která připomínala doby Varšavského paktu. Západní model centralizovaného řízení věznic nahradil původní způsob regionálního, partnerského vedení věznic, které v Polsku existovalo v roce 1990. V poslední době přebíraný západoevropský způsob odhalování údajně nebezpečných vězňů a zacházení s nimi odlišně od jiných vězňů vede ke zvýšení počtu lidí v této nové skupině vězňů³⁶.

3.2. Rusko

Nepochybně nejbližším dědicem tradic bývalého Sovětského svazu je Ruská federace. Ta má třetí největší počet vězňů na světě, za USA a Čínou, a to okolo jednoho miliónu. Avšak nejpřekvapivějším rysem posledních let je fakt, že vládní ministři a úředníci se nepokoušejí zastírat tragédii jejich vězeňského systému a mají tendenci tyto věci zlepšovat.

Asi dvacet procent všech vězňů je ve vazbě (pre-trial), to znamená, že dosud nebyli odsouzeni. Mnozí z nich jsou drženi v tzv. „vyšetřovací vazbě“. To je hlavní důvod přeplněnosti věznic. Typická ubytovací místnost má okolo 80m², kde by mělo být podle očekávání umístěno asi 20 vězňů. Ve skutečnosti je v této místnosti 40 paland, obvykle po třech nad sebou, sražených dohromady, takže vězni, kteří spí uvnitř tohoto seskupení, nemají ani světlo, ani čerstvý vzduch. Takhle jsou natlačeni proto, aby se maximálně využil zbývající prostor místnosti. Nechat žít i jen 40 vězňů v jedné takové místnosti by nemělo být tolerováno. Ve skutečnosti však může být v takovéto místnosti až 100 mužů. To znamená, že musejí spát na tři směny. Nejstarší nebo nejsilnější spí v noci. Ti, na které má přijít řada spát ve dne, se pravděpodobně zřeknou možnosti jít si jednou denně na jednu hodinu zacvičit na venkovní dvůr. Uprostřed místnosti bývá velký stůl s lavicemi kolem, u kterého ti, kterým se podařilo ukořistit místo, se mohou najíst. V rohu bývá naprosto nevyhovující umyvadlo s jedním vodovodním kohoutkem, který musí vyhovět všem vězňům na mytí a pití. Místnost bývá ověšena sušícím se osobním ošacením.

---

³⁶ Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, str. 20 – 22.

Obecně platí, že vězni opouštějí takovouto místnost jen tehdy, jdou-li k výslechu, anebo na jednu hodinu povinné vycházky denně. Navíc k normálním mřížím má každé okno zvenku ještě kovové, nebo ocelové žaluzie, které mají vězňům zabránit v komunikaci mezi celami, a které často zakrývají celé okno. Výsledkem je, že v místnosti není ani čerstvý vzduch, ani světlo. V zimě se z těchto místností stávají lednice, v létě pece, zvláště ve věznicích v oblasti středního Ruska. Takovéto prostředí je samozřejmě ideální pro vznik infekčních chorob. Ruské úřady samy odhadují, že asi deset procent vězňů má otevřenou tuberkulózu, mnozí z nich ji získali až ve vazbě jako přímý důsledek uvedených podmínek.

Stejně jako v jiných zemích Evropského společenství, v Ruské federaci je de facto zrušen trest smrti. Jedním z důsledků je, že se vytvořila nová třída doživotních vězňů. Ti musejí čelit vidině nejméně 25letého pobytu ve věznici, z toho prvních deset let buď o samotě, nebo ve velmi malé skupince vězňů. I kdyby vedení věznic chtělo vypracovat slušný a lidský způsob zacházení s těmito novými typy vězňů, má svázané ruce, dokud zákon nestanoví podmínky, v jakých mají být tito vězni drženi. Důsledkem je, že vedení věznic vypracovalo plán na vytvoření zvláštních vězeňských kolonií pro doživotní vězně bez ohledu na důkazy z různých zemí o tom, že je výhodné držet doživotní vězně spolu s vězni s dlouhodobými tresty.

Je jen málo problémů, které by mohly oslabit úsilí většiny zainteresovaných vedoucích vězeňských pracovníků. Dokonce i mezi lidmi v Ruském Ministerstvu spravedlnosti a v Hlavní správě věznic (GUIN) je vůle začít změny, přičemž překážky jim mohou pomoci překonat experti z takových institucí, jakou je Rada Evropy, kteří přišli do Ruska s cílem poradit, jak reformovat tamější vězeňský systém. Rozsah, v jakém je ruská vláda připravena naslouchat těm, kteří přišli ze zemí se západním vězeňským systémem (jež dosahují reformami mnohem menších výsledků, ač mají mnohem více prostředků), je lekcí pro ostatní. Ruská vláda má před sebou ještě dlouhou cestu, odhodlání ji postoupit by mělo být inspirací pro vedení věznic i v ostatních zemích³⁷.

---

³⁷ Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, str. 23 – 24.

3.3. Ukrajina

Vězeňství Ukrajiny se potýká s mnoha obdobnými problémy jako vězeňství v Rusku. Úhrnem jde o takové problémy, jakými jsou např. přeplněnost věznic, nedostatek financí, špatný výcvik personálu, nedostatečné zaměstnávání vězňů a špatný zdravotní stav vězňů, zvláště pokud se týká infekčních chorob. Pomineme-li snahu několika angažovaných jedinců pracujících uvnitř vězeňského systému. Ukrajina jen velmi pomalu rozjíždí skutečný proces změn vězeňského systému. Hlavním důvodem je nedostatek vůle na úrovni politické. Na úrovni vedení věznice narůstá potřeba začít se skutečnými změnami.

Jako příklad můžeme uvést reakci vlády na velmi důrazné doporučení Rady Evropy, platné pro všechny budoucí členy EU, že zodpovědnost za vedení věznic má být převedena z ministerstva vnitra na ministerstvo spravedlnosti. Většina států, včetně Ruska, tuto změnu zavedla. Ukrajina má k tomu velmi silný odpor, v neposlední řadě i pro pochopitelnou obavu, že to zhorší podmínky zaměstnávání vězeňského personál. Uniformování příslušníci ministerstva vnitra mají mnoho výhod, včetně možnosti volného pohybu, bezplatné lékařské péče, přiděleného bydlení a dodatkové dovolené. To jsou důležité výhody pro personál, který má nízký základní plat. V mnoha jiných státech jsou tyto problémy řešeny jako součást opatření mezi dvěma ministerstvy.

Ukrajina rozhodla, že místo převedení zodpovědnosti za vězeňství z ministerstva vnitra na ministerstvo spravedlnosti má být založen nový Státní úřad pro výkon trestu. Navíc ke všem administrativním problémům zpracoval tento nový úřad závažnou zprávu, že v současné době není úmyslem většiny lidí z velení věznic přijmout radikální reformu. Tato zpráva byla přijata na nižších úrovních (ve věznicích) a byla pochopena tak, že Ukrajina sotva zahájí proces reformy. Ve stejné době však bylo možné zaznamenat, že započalo významné snížení celkového počtu vězeňské populace, a že v určitých oblastech, kde je vůle a nadšení pro změny, pokrok začal³⁸.

---

³⁸ Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, str. 25.

3.4. Západní Evropa

Na první pohled by se mohlo zdát, že potíže (výzvy k řešení), jimž jsou vedení věznic vystavena v zemích západní Evropy, jsou mnohem menší, než ta, kterým jsou vystaveni jejich partneři v zemích východní Evropy a střední Asie. Finanční zajištění (zdroje), úroveň personálu a všeobecné poměry jsou u nich obvykle mnohem lepší. I když v mnoha zemích západní Evropy existuje přeplněnost věznic, není tak velká. Každý vězeň má svou postel a v nejhorším případě dva vězni sdílejí místnost navrženou pro jednoho. Standardy zdravotní péče a zacházení s vězni obecně, to vše je na mnohem lepší úrovni než ve východní Evropě. Avšak podrobnější zkoumání ukazuje, že existují rozdíly a že soubor problémů, se kterými se musí potýkat vedení věznic, není v těchto zemích nijak menší.

Velmi významný je srovnatelný nárůst vězeňské populace v mnoha zemích v posledních letech. Například mezi léty 1983 až 2000 v Holandsku vzrostl index vězňenosti z 28 na 90. V Anglii a Walesu přibýlo za deset let 76% vězňů (1992 až 2002). V téže zemi počet uvězněných více než dvakrát za posledních 16 let (1986-2002).

V mnoha sledovaných zemích tento nárůst vězeňské populace nebyl propojen s žádným nárůstem indexu kriminality, nebo nárůstem indexu objasněnosti trestních činů. Je většinou věcí soudců, soudci v současné době trestají více vězením.

Přeplněnost má nevyhnutelně vliv na samotné vězně, na personál, který na ně dohlíží a na celý vězeňský systém. V mnoha vězeňských systémech je přeplněnost rozložena nerovnoměrně. I když statistiky vykazují, že vězení není přeplněno jako celek, některé skupiny vězňů mohou žít ve zřetelně přeplněných ubytovacích prostorách. Jak v západní, tak ve východní Evropě to platí zejména pro vězně ve vyšetřovací vazbě a pro vězně před odsouzením.

Jedním z měřítek přeplněnosti je velikost ubytovací plochy pro každého vězně. Evropský výbor pro zabránění mučení (CTP) doporučuje 4m². na vězně jako je nejnižší potřebnou míru, snaží-li se někdo řešit problém přeplněnosti. Avšak v některých svých zprávách členové CTP popisovali celou pro jednotlivce o velikosti 4,5 m² jako „velmi

malou“ a nevhodnou pro zadržení delší než jeden dva dny, místnost o 6 m² jako „spíše malou“, a místnost o 10 m² jako „vhodnou pro individuální pobývání, ale spíše malou pro pobyt ve dvou“. Cely pro jednu osobu o velikosti 8 a 9 m² byly považovány za místnosti splňující zcela uspokojivé a rozumné podmínky detence.

Je mnoho dalších faktorů, které se musí brát v úvahu, máme-li popsat, zda se u nějaké věznice jedná o přeplněnost. Například je důležité množství času, který každodenně stráví vězeň v přeplněné cele, nebo v ložnici. Dopad přeplněnosti je horší, jestliže vězeň stráví 23 hodin denně v místnosti o ploše 3 m², než když tutéž plochu používá jen na přespání a zbytek času tráví na vycházkovém dvoře, v dílně, nebo v jiných prostorách věznice. Životní podmínky v přeplněné věznici se zhoršují, jestliže tam stěží přijde denní světlo a jestliže je omezena výměna vzduchu. Je rovněž rozhodující, zda vaření, praní, sušení prádla a koupání probíhají kompletně v celách, anebo zda existují zvláštní zařízení pro tyto účely mimo samotné cely. Přeplněnost může také znamenat, že kuchyně není schopna připravit odpovídající množství jídel, a že infrastruktura věznice si neumí poradit s vodou, topením a odvozem odpadků. CTP dala najevo, že pohlíží na přeplněnost jako na důležitý faktor, když zvažuje, zda se jedná o nehumánní, či degradující zacházení s vězni³⁹.

3.5. Historie Evropského vězeňství

Žádná tak velká organizace, jakou je vězeňský systém, neexistuje ve vakuu. Daný systém nevznikl náhodně, ale postupně, jako výsledek prostředí, ve kterém existuje. Nese v sobě velkou část celé historie instituce i její zátěže z minulosti. Například v Anglii můžeme původ moderního vězeňského systému vystupovat v reformách devatenáctého století, které kladly důraz na potřebu zabezpečit osobní nápravu jednotlivých trestanců. Ve svých počátcích reformy vděčily za mnohé angažovanosti křesťanských reformátorů. Ve dvacátém století tato idea osobní nápravy na sebe vzala mnohem civilnější tón, ačkoli nikdy zcela neztratila svůj náboženský podtón. Už bylo poukázáno na fakt, že pojem „osobní nápravy“ nachází v současnosti

---

³⁹ Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, str. 28 – 29.

svůj pseudovědecký výraz v nadměrných aspiracích využití psychologie při pokusech změnit chování vězňů prostřednictvím různých kurzů a programů, jimž jsou vězni povinni se podrobit. Tohle se odehrává nejen v Anglii, ale i v takových zemích, jako je Kanada, nebo Nový Zéland. Řekli jsme, že negativní postoj k trestu odnětí svobody, zastávaný Nizozemím po druhé světové válce, dluží velmi mnoho za zkušenost se ztrátou svobody během druhé světové války prožitou lidmi, kteří se po válce stali zodpovědnými za záležitosti trestního práva ve své zemi. Pokud tomu tak bylo, pak je s podivem, jak velký nárůst počtu uvězněných v posledních letech dvacátého století může být Nizozemí přisouzen tomu, že k moci se dostala nová generace politiků. V Polsku tradiční postoj k trestu odnětí svobody v obecných rysech odpovídá postojům Sovětského svazu, kde vězení bylo většinou považováno za druh vyloučení ze společnosti.

Prvním krokem ke změnám filosofie a organizace v jakémkoli vězeňském systému je porozumění základům tohoto systému. Aby se mohl určit směr, jímž se má systém vyvíjet, musíme vědět, odkud pochází. Jestliže podstata mnoha vězeňských systémů je dána tradicí, je s podivem, že tak mnoho z nich má tak krátkou institucionální paměť. Událostí poměrně velké důležitosti jsou relativně velmi rychle zapomenuty, dokonce i těmi, kteří za ně nesli odpovědnost. To prakticky znamená, že systém nemá schopnost poučit se z minulých úspěchů a selhání⁴⁰.

3.6. Současný stav Evropského vězeňství

Dalším logickým krokem na cestě změn je uvědomit si současnou realitu. To je zvláště důležité pro ty, kteří mají cit pro historii systému. Na minulost by se nemělo pohlížet růžovými brýlemi. Nemá smysl hledat v minulosti zlatý věk, který mohl, nebo nemusel existovat, a očekávat, že se jednou zase vrátí.

Samotný systém může odmítnout přijmout fakt, že změny jsou nevyhnutelné a může se pokoušet fungovat dále v kontextu, který již neodpovídá realitě. Tato situace má několik možných důsledků. Pokud může organizace nějaký čas za zastaralých

---

⁴⁰ Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, str. 66 – 67.

podmínek, zvláště pokud se nevyskytly nějaké mimořádné krize, změna se přesto nevyhnutelně dostaví. Ta se může dostavit buď v důsledku vnějšího tlaku ze strany vlády, politiků, anebo dokonce ze strany médií. Další možností mohou být i tlaky uvnitř samotné organizace, tedy buď ze strany personálu, anebo v důsledku nějaké akce, provedené vězni.

Vězeňské systémy zemí bývalého Sovětského svazu jsou extrémními příklady nutnosti připustit, že modely uvěznění, které existují v určitých zemích, se stávají přežitkem a musí být změněny s ohledem na novou realitu.

Tlaky, kterým čelí vězeňské systémy v některých rozvojových zemích, jsou méně dramatické, ale nejsou proto méně podstatné. V mnoha zemích existuje v současné době neúprosný pokles vlivu státu na řízení centrálních institucí. Vlády se už nevidí tak, že by měly mít primární zodpovědnost za zajištění vzdělání pro mladé lidi, nebo za zdravotní péči pro nemocné, nebo za sociální podporu starým lidem. V některých případech to všechno bylo postoupeno soukromému sektoru, aby tyto úkoly uskutečnil buď na základě tržních cen, nebo na základě podpor. Mnoho demokratických států přijalo názor, že ve společnosti existují určité složky, které by neměly být spravovány privátním sektorem, ale měly by zůstat svou podstatou v působnosti státu, který zastupuje své občany.

Všechny uvedené příklady podporují fakt, že věznice a vězeňské systémy jsou ovlivněny širším sociálním a politickým klimatem, v němž existují. Toto prostředí může podporovat existující kulturu organizace, nebo se může dovolávat tradičního postoje. Skupina zpracovávající tento projekt uvedla, že odbory pracovníků švédské vězeňské služby protestují proti pokusům vedení věznic zavést nové pracovní přístupy. Podobně v Anglii a Walesu někteří již delší dobu tvrdí, že Asociace vězeňských důstojníků, kteří tvoří vedení zmíněných odborů, je schopna negativně ovlivnit vězeňský systém tím, že dávají přednost úzkému zájmu svých členů před důležitými obecnějšími úvahami, například o efektivitě vězeňského systému, o nápravě vězňů, či v případě nutnosti o bezpečnosti veřejnosti⁴¹

---

⁴¹ Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, str. 68 – 71.

Závěr

Vězeňství spolu zajišťuje jako součást systému trestní justice ochranu společnosti před trestnou činností. Proto svojí kvalitou může ovlivnit i proces snižování dosud rostoucí kriminality. Při špatně fungujícím vězeňském systému se však může v krajním případě dosáhnout i opaku. Je proto nezbytné vytvořit rozumně fungující systém vězeňství jako účinnou a potřebnou sociální službu, která by uzavírala řetěz opatření k zajištění bezpečnosti občanů a jejich majetku v právním státě a otevírala cestu ke společenské rehabilitaci selhávajících jedinců. Je nutné nalézt takovou cestu, která bude z hlediska existujících podmínek nejefektivnější a bude v souladu s Evropskými vězeňskými pravidly. Klíčovým problémem reformy vězeňství jsou postoje vězeňského personálu, jeho motivace, znalosti a dovednosti a schopnost modelovat sociálně zralé a odpovědné chování svých klientů, tj. vězňů.

Základním problémem humanizace vězeňství je míra této humanizace. Je třeba řešit otázku, nakolik lze humanizovat trest, aby ještě zůstal trestem. Trest by měl v moderní společnosti plnit především regulativní funkci. Základní charakteristikou trestu je újma způsobená pachatelem trestného činu. Aby trest zůstal trestem a jako takový plnil regulativní funkci, musí obsahovat určitou míru újmy, přiměřenou jednak provinění, jednak osobě provinilce. Humanizace trestu proto nesmí jít na úkor jeho účinnosti. Neúčinný trest je nehumánní z hlediska společnosti, ale i z hlediska pachatele, protože neúčinný trest vede k recidivě kriminálního chování, a tedy k dalšímu poškození společnosti i pachatele trestné činnosti (další represe vůči nim).

Samotný výkon trestu odnětí svobody má ve své klasické podobě řadu vedlejších účinků, které snižují účinek trestu. Výkon trestu se odehrává v extrémních a deviantních podmínkách, které často působí proti úsilí o reintegraci odsouzeného do společnosti. Nahromadění narušených osob v omezeném prostoru a jejich převaha nad vězeňským personálem naznačuje, jakým směrem se může působení na odsouzeného ubírat. Výkon trestu s důrazem na nadměrnou organizovanost života často znemožňuje rozvoj takových forem chování odsouzených, které by byly charakterizovány odpovědným a samostatným rozhodováním a akceptací následků tohoto rozhodování. Občanský život na svobodě se tak po opakovaných a dlouhodobých výkonech trestu

stává téměř nemožným. To vše má za následek selhávání regulativní funkce takového výkonu trestu.

Požadavek přiměřenosti trestu, jak k provinění, tak i k osobě provinilce, především znamená diferencované zacházení s odsouzenými. Osoby méně narušené by měly vykonávat trest v podmínkách umožňujících udržení sociálních vazeb v rodině, zaměstnání a podobně. Trvání trestu by mělo být krátké a podmínky jeho výkonu by se měly blížit podmínkám života občanské společnosti, (otevřené ústavy). Naopak osoby více narušené, (kriminální recidivisté, asociální psychopati, sexuální devianti apod.), budou vyžadovat specializované zacházení diferencované podle povahy jejich narušení. U zvláště nebezpečných agresorů, (např. recidivujících vrahů, agresivních sexuálních deviantů, u nichž selhala ochranná léčba, atd.), bude vhodné zvážit použití speciálních ochranných opatření. Ta by se měla vykonávat ve speciálních ústavech se zesílenou vnější ochranou, ale vnitřně se podobajících životu na svobodě. Realizace diferencovaného výkonu trestu bude vyžadovat především vypracování odpovídající klasifikace odsouzených, založené na propracované penitenciární diagnostice. Na takovou diferenciaci musí navázat nové řešení vězeňských ústavů, kde budou zabezpečeny humánní životní podmínky. Je třeba preferovat ústavy menších rozměrů s kapacitou nepřevyšující 300-500 osob, u otevřeného ústavu pak 30-50 osob. Liberálnější vězeňské režimy však v žádném případě nemohou znamenat uvolnění disciplíny a ohrožení pořádku a bezpečnosti. V této souvislosti bude kladen velký důraz na fyzickou a psychickou vybavenost vězeňského personálu.

Výkon trestu odnětí svobody nemůže být nahodile ovlivňován vůlí jednotlivých politiků, politických stran, nebo emotivně zbarvenými kampaněmi osob, zrozených brutalitou některých trestných činů. Široký kontext světový a evropský klade vysokou laťku zacházení s pachateli trestné činnosti, a to nejen svým humánním akcentem, ale také promyšleností a propracovaností myšlenek, k nimž se opětně přihlásila i naše republika, jako členský stát Rad Evropy. Náš trestní zákon poskytuje dostatečný rozsah rejstříků trestů, které mohou nezávislí soudci použít k potrestání pachatelů. Stejně široká je i plocha pro tvůrčí uplatnění vězeňské správy, legislativy i řádových členů vězeňského systému. Je-li až dosud obecně využíváno jen úzkého rozsahu trestů, není to pouze věcí trestní politiky státu.

Po listopadu 1989 došlo v českém vězeňství k řadě pozitivních změn. Přestože současný stav není ještě zcela uspokojivý, je třeba konstatovat, že naše vězeňství je v zásadních otázkách humanizace v souladu s Evropskými vězeňskými pravidly a dalšími mezinárodními konvencemi z oblasti lidských práv. Zejména rozsah práv a svobod vězňů je s těmito mezinárodními dokumenty plně v souladu.

Resumé

Vězeňství jako instituce existuje cca 500 let. Není na světě země, kde by nebylo vězení. Jeho základní funkce jsou v podstatě neměnné.

Mění se materiální, kulturní a legislativní podmínky života vězňů. Vězení, ale není nikde na světě dost. Všechna světová vězení jsou přeplněna a vystavění nového vězení problém příliš neřeší, protože je brzy rovněž přeplněno.

Obrovský rozvoj materiálního světa, válečné útrapy dvou světových válek, nebývalý rozvoj výrobních sil i společenských vztahů se odradil i ve vězeňství. Modernizace vězeňských objektů, elektronika, všeobecná vyšší vzdělanost, mění i obraz současných věznic. Nově se objevuje problematika spojená s AIDS vězňů, organizovaný zločin a mezinárodní terorismus, pašování drog i do vězení.

Práci jsem rozdělila do tří hlavních kapitol. V první kapitole jsem se snažila o zmapování českého vězeňství z historického hlediska. Druhá část pojednává o situaci v českém vězeňství. Zachytila jsem v ní, jak překotný vývoj po roce 1989, tak současnou organizaci českého vězeňství. Ve třetí kapitole se zmiňuji o evropských institucích Polsku, Rusku a Ukrajině.

Současné Evropské vězeňství usiluje o zavedení přehledných vězeňských pravidel, výkonu trestu s pozitivním efektem pro společnost s eliminací neadekvátní újmy, která je nad rámec odnětí svobody.

Cílem této práce bylo vytvoření aktuálního přehledu organizace vězeňské správy, stejně jako aktualizace vývoje a souhrnu poznatků a problémů, které se převážně vyskytují na úseku vězeňství.

Summary

Prisonment as an institution exist about 500 years. There is no country in the world without the institution of prison. Its basic functions are, however, without any fundamental changes.

What is changing are material, cultural and legislative conditions of prisoners' lives. There are not enough prison houses worldwide. All the prisons are overcrowded and building of a new prison house is not the right solution as even this would be soon full up.

Huge development of material world, war sufferings caused by two World Wars, unprecedented development of productive power and social relationships are reflected also in the prisonment. Modernizing of prison houses, electronics, generally higher education are changing the overall picture of contemporary prisons. Newly can be observed problems connected with AIDS (and in-prison people), organised crime and international terrorism, drug smuggling even to the prison houses.

My work is divided into three main chapters I have tried to map Czech prisonment in the historic point of view. The second part deals with the contemporary situation in Czech prisonment. I captured here the bustling development after the year 1989, contemporary organisation of Czech prisons, enforcement of custody, enforcement of imprisonment and other coherent questions. In the third chapter, I focus on the European institutions, Poland Russia and Ukraine.

Contemporary European prisonment strives for introduction of clear rules for prisoners, enforcement of imprisonment with a positive effect for society and with elimination of inadequate drawback which might go over the frame of imprisonment.

The purpose of my work was to create topic overview of organisation of prisonment, as well as up-dating of development and summary of experiences and problems which mainly occur in the section of prisonment.

Literatura a prameny

A.

1. Evropská vězeňská pravidla. Příloha časopisu České vězeňství, č.3/1996.
2. Hájek, S., Současné problémy a reforma českého vězeňství. Čs. Kriminalistika, č.4/1992.
3. Karabec, Z., Problémy vězeňského systému v období přechodu k demokracii. VŠEHRD, č.8/1993.
4. Karabec, Z., Nehtík, K., Vězeňství a zacházení s odsouzenými a obviněnými – některé nové přístupy v ČR. Čs. Kriminalistika, č.4/1991.
5. Kuchta, J., Kriminologie 1. část. MU Brno, 1993.
6. Mezník, J. a kol., Základy penologie. MU Brno, 1995.
7. Nedorost, L., České vězeňství a Evropská vězeňská pravidla. ASPI.
8. Nedorost, L., Vězeňství a správa vězeňství v ČR. MU Brno, 1995.
9. Novotný, O., O trestu a vězeňství. Academia Praha, 1969.
10. Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství, č.1/2004.
11. Uhlenbruch, T., Očima našich německých sousedů. České vězeňství, č.3/1994.
12. Vantuch, P., Základy nápravně výchovné činnosti. SPN Praha, 1987.

B.

13. Zákon č. 117/1852 ř.z., zákon o zločinech, přečinech a přestupcích.
14. Nařízení ministerstva státního a ministerstva práv. ze dne 25. 10. 1865, č. 109, říšského zákoníku.
15. Zákon č. 231/1948 Sb., zákon na ochranu lidově demokratické republiky.
16. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon.
17. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.
18. Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád.

19. Rozkaz ministerstva vnitra ČSR, č. 32/1965, kterým se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody v nápravně výchovných ústavech.
20. Zákon č. 59/1965 Sb., ve znění zákona č. 294/1993 Sb., o výkonu trestu.
21. Zákon č. 186/1992 Sb., o služebním poměru Policie ČR.
22. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci, ve znění pozdějších předpisů.
23. Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.
24. Vyhláška MS, č. 109/1994 Sb., řád výkonu vazby.
25. Vyhláška MS, č. 110/1994 Sb., řád výkonu trestu.

Vazební věznice a profilace věznic

Vězeňské služby České republiky

Místo výkonu vazby

Vazební věznice

- 1) Vazební věznice Brno
- 2) Vazební věznice Břeclav
- 3) Vazební věznice České Budějovice
- 4) Vazební věznice Hradec Králové
- 5) Vazební věznice Karviná
- 6) Vazební věznice Liberec
- 7) Vazební věznice Litoměřice
- 8) Vazební věznice Olomouc
- 9) Vazební věznice Ostrava
- 10) Vazební věznice Praha – Pankrác
- 11) Vazební věznice Praha – Ruzyně
- 12) Vazební věznice Znojmo

Zvláštní oddělení věznic pro výkon vazby

- 1) Věznice Horní Slavkov
- 2) Věznice Jiřice

- 3) Věznice Opava – objekt Olomoucká
- 4) Věznice Ostrov
- 5) Věznice Pardubice
- 6) Věznice Plzeň

Základní typy věznic

Věznice s dohledem

- 1) Věznice Plzeň – Heřmanova huť

Věznice s dozorem

- 1) Věznice Drahonice
- 2) Věznice Kynšperk nad Ohří
- 3) Věznice Odolov

Věznice s ostrahou

- 1) Věznice Bělušice
- 2) Věznice Heřmanice
- 3) Věznice Horní Slavkov
- 4) Věznice Jiřice
- 5) Věznice Kuřim
- 6) Věznice Nové Sedlo
- 7) Věznice Opava – Olomoucká
- 8) Věznice Oráčov
- 9) Věznice Ostrov
- 10) Věznice Pardubice
- 11) Věznice Příbram
- 12) Věznice Stráž pod Ralskem
- 13) Věznice Světlá nad Sázavou

14) Věznice Vinařice

V rámci věznic s ostrahou jsou zřízena tato oddělení pro výkon trestu

Věznice Bělušice

- 1) oddělení s dozorem
- 2) oddělení s ostrahou

Věznice Heřmanice

- 1) oddělení s dozorem
- 2) oddělení s ostrahou
- 3) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací ve věznici s ostrahou

Věznice Horní Slavkov

- 1) oddělení s ostrahou
- 2) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s ostrahou

Věznice Jiřice

- 1) oddělení s dozorem
- 2) oddělení s ostrahou

Věznice Kuřim

- 1) oddělení s dozorem
- 2) oddělení s ostrahou
- 3) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných ve věznici s ostrahou
- 4) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených sexuálních delikventů ve věznici s ostrahou

Věznice Nové Sedlo

- 1) oddělení s dozorem

- 2) oddělení s ostrahou

Věznice Opava

- 1) oddělení s dohledem pro výkon trestu odsouzených žen
- 2) oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen
- 3) oddělení s ostrahou pro výkon trestu odsouzených žen
- 4) oddělení specializované pro výkon ochranných léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství v ústavu formě u odsouzených žen ve věznici s dohledem
- 5) oddělení specializované pro výkon ochranných léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství v ústavní formě u odsouzených žen ve věznici s dozorem
- 6) oddělení specializované pro výkon ochranných léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství v ústavní formě u odsouzených žen ve věznici s ostrahou

Věznice Oráčov

- 1) oddělení s dozorem
- 2) oddělení s ostrahou

Věznice Ostrov

- 1) oddělení s ostrahou
- 2) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s ostrahou

Věznice Pardubice

- 1) oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených mužů
- 2) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných mužů ve věznici s dozorem
- 3) oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen
- 4) oddělení s ostrahou pro výkon trestu odsouzených žen
- 5) oddělení se zvýšenou ostrahou pro výkon trestu odsouzených žen
- 6) oddělení pro výkon trestu odsouzených mladistvých žen

- 7) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s dozorem
- 8) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s ostrahou
- 9) oddělení specializované pro výkon trest odsouzených trvale pracovně nezařaditelných žen ve věznici s ostrahou
- 10) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici se zvýšenou ostrahou
- 11) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných žen ve věznici se zvýšenou ostrahou
- 12) oddělení specializované pro výkon doživotního trestu odsouzených žen ve věznici se zvýšenou ostrahou

Věznice Příbram

- 1) oddělení s dohledem
- 2) oddělení s dozorem
- 3) oddělení s ostrahou

Věznice Stráž pod Ralskem

- 1) oddělení s dozorem
- 2) oddělení s ostrahou

Věznice Světlá nad Sázavou

- 1) oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen
- 2) oddělení s ostrahou pro výkon trestu odsouzených žen
- 3) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s dozorem
- 4) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s ostrahou

Věznice Vinařice

- 1) oddělení s dozorem
- 2) oddělení s ostrahou

Věznice se zvýšenou ostrahou

- 1) Věznice Mírov
- 2) Věznice Plzeň – Plzeň
- 3) Věznice Rýnovice
- 4) Věznice Valdice

V rámci věznic se zvýšenou ostrahou jsou zřízena tato oddělení pro výkon trestu

- 1) oddělení s ostrahou
- 2) oddělení se zvýšenou ostrahou
- 3) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici se zvýšenou ostrahou
- 4) oddělení specializované pro výkon doživotního trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou

Věznice Plzeň – Plzeň

- 1) oddělení s dozorem
- 2) oddělení s ostrahou
- 3) oddělení se zvýšenou ostrahou
- 4) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním psychotropních látek ve věznici s dozorem
- 5) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním psychotropních látek ve věznici s ostrahou
- 6) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici se zvýšenou ostrahou

Věznice Rýnovice

- 1) oddělení s dozorem
- 2) oddělení s ostrahou
- 3) oddělení se zvýšenou ostrahou
- 4) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s ostrahou

- 5) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici se zvýšenou ostrahou
- 6) oddělení specializované pro výkon doživotního trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou

Věznice pro mladistvé

- 1) Věznice Opava – Krnovská
- 2) Věznice Všehrady

V rámci věznic pro mladistvé jsou zřízena tato oddělení pro výkon trestu

Věznice Opava – Krnovská

- 1) oddělení pro výkon trestu mladistvých
- 2) oddělení s dohledem
- 3) oddělení s dozorem
- 4) oddělení specializované pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického v ústavní formě mladistvých

Věznice Všehrady

- 1) oddělení pro výkon trestu mladistvých
- 2) oddělení s dohledem
- 3) oddělení s dozorem

V rámci vazebních věznic jsou zřízena tato zvláštní oddělení pro výkon trestu

Vazební věznice Brno

- 1) oddělení s dozorem
- 2) oddělení specializované pro výkon odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s dohledem

Vazební věznice Břeclav

- 1) oddělení s dozorem

Vazební věznice Hradec Králové

- 1) oddělení s dozorem
- 2) oddělení s ostrahou

Vazební věznice Hradec Králové – Pouchov

- 1) oddělení s dohledem

Vazební věznice Karviná

- 1) oddělení s dozorem
- 2) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici se zvýšenou ostrahou

Vazební věznice Liberec

- 1) oddělení s dozorem

Vazební Litoměřice

- 1) oddělení s dozorem

Vazební věznice Olomouc

- 1) oddělení s dozorem

Vazební věznice Ostrava

- 1) oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených mužů
- 2) oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen
- 3) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných žen ve věznici s dozorem

Vazební věznice Praha – Pankrác

- 1) oddělení s dohledem
- 2) oddělení s dozorem
- 3) oddělení s ostrahou

Vazební věznice Praha – Ruzyně

- 1) oddělení s dozorem

Vazební věznice Praha – Ruzyně – Řepy

- 1) oddělení s dohledem pro výkon trestu odsouzených žen
- 2) oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen
- 3) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných žen ve věznici s dohledem

Vazební věznice Teplice

- 1) oddělení s dozorem

Vazební věznice Znojmo

- 1) oddělení s dozorem